

๑๕๗

สวนแห่งความสุข

ว.วินิจฉัยกุล

ว.วินิจฉัยกุล
๒๐/๘

บทนำ

บุรุษและสตรี วัยไม่ต่ำกว่าเจ็ดสิบห้าปี ผมหาวโพลนทั้งสองคน ก้าวลงมาจากรถรับจ้างตรงริมถนน บริเวณหน้าโรงพยาบาลสมเด็จพระยา หลังจากชำระเงินแล้วก็ค่อยๆเดินเลียบกันไปตามทางเท้า ท่ามกลางเสียงก้องของ ยวดยานพาหนะ และผู้คนลี้ตามธรรมดาของถนนในเมืองหลวง

“ปีหนึ่งจะได้มาทำบุญให้คุณปู่กับคุณย่าที่วัดทองนพคุณสักที ปีนี้เลยอยาก มาดูคลองสานว่าเหลือสภาพเดิมอยู่แค่ไหน”

ภรรยาเปรยกับสามี มือเกาะแขนอีกฝ่ายหนึ่งไว้ ส่วนฝ่ายชายถือไม้เท้า พยุงตัว

“เดินไปสุดทางแล้วย่ำข้ามถนนเลย” สามีเตือน มองดูรถยนต์ซึ่งวิ่งกัน ปรูดปราด โฉบเฉี่ยว แข่งกับรถจักรยานยนต์ แล้วส่ายหน้า “เดินไปเรื่อยๆ ทางนี้แหละ ขึ้นข้ามถนน เธอกับฉันจะเอาชีวิตมาทิ้งที่คลองสานเสียเปล่าๆ”

“มีแต่ตึกแถวเต็มไปหมด” สตรีซารำพึง

เงยหน้าขึ้นมองก็ไม่เห็นร่มไม้ใบบัง เคาระหัดที่ตอนนั้นท้องฟ้าหม่นมัว ด้วยเมฆ แดดจึงไม่แรงจัด

“ตรงถนนนี้แหละค่ะบ้านของคุณปู่ ถูกเวนคืนตอนเขาตัดถนนหมดไป ทั้งแถวเลย”

“บ้านเราก็ออยู่หลังตึกแถวตรงโน้นละซีใช่ไหม ตอนนี้เป็นตึกแถวชั้นใน ไปหมดแล้ว” สามียกไม้เท้าขึ้นชี้ให้ดู “ขึ้นยังอยู่แถวนี้ฉันคงอึดอัดตาย มองไม่เห็นท้องฟ้าเลย”

“คลองสานเหลือนิดเดียว เท้าคุณน้ำเท่านั้นเอง”

“เดี๋ยวนี้คลองแถวถนนไหนๆก็เหลือแค่คูทั้งนั้น ยังดินะที่เหลือยู่พอให้เห็น บางแห่งอย่างคลองสาทรหายไปหมด เสียหายหรือ ทับถม”

สตรีชรามีคนนามว่าทับถมมองผ่านฝุ่นและไอร้อนไปยังส่วนหนึ่งของคลองสาทรที่เหลือยู่ เป็นเพียงทางน้ำแคบๆ ไม่มีร่องรอยของลำคลองร่มเย็นดงามในอดีตแม้แต่ถ้ำน้อยนิด

เธอหยุดยืนนิ่ง ทอดสายตามองทางน้ำแคบๆนั้นอย่างใจลอย

ชั่วขณะหนึ่ง เหมือนมีน้ำวนเข้ามาบดบัง เธอมองเห็นภาพพราแลือนอยู่หลังม่านบางเบาผืนนั้น...แล้วกระจายหายไปดุจเมฆขาวเมื่อถูกลมพัดแรง

ไม่ใช่ความอาลัยอาวรณ์ เป็นแต่เพียงความทรงจำจากหนึ่งในชีวิต...ความทรงจำอันยาวนาน ซึ่งให้ทั้งความรัก ความทุกข์ ความเข้าใจ และท้ายสุดคือคุณค่าอันหาสิ่งใดมาแลกมิได้ของประสบการณ์ที่ยืนและสุขุม ซึ่งหล่อหลอมทับถมมาจนกระทั่งเป็นทับถม ในฉากท้ายของชีวิตอย่างทุกวันนี้...

๑

ความรู้ดูยิ่งล้ำ

คิดค่าควรเมืองนับ

เพราะเหตุจกอยู่กับ

โจรจกเบียดนับได้

สินทรัพย์

ยิ่งไซ้

กายอาต-มานา

เร่งรู้เรียนเอา

จาก โคลงโลกนิติ พระนิพนธ์สมเด็จพระนารายณ์มหาราช กรมพระยาเดชาดิศร

พ.ศ. ๒๔๖๘ ปีสุดท้ายในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

บริเวณริมฝั่งคลองสานได้ชื่อว่าเป็นสถานที่อยู่อาศัยที่งดงามร่มรื่นที่สุดแห่งหนึ่งในสมัยนั้น บ้านเรือนที่ปลูกอยู่ริมคลองมีหลายแห่งที่เป็นตึกโอ้อ่าประกอบด้วยบริเวณกว้างและปลูกต้นไม้ใหญ่ไว้ร่มรื่น โคจรย่ำทิ้งใบไสวอยู่เหนือผิวน้ำ ลึกเข้าไปจากคลองเป็นสวนผลไม้คละปนกันหลายชนิด ล้วนให้ผลอย่างอุดมสมบูรณ์ ส่งผลดีให้ชาวบ้านแถวนั้นอยู่กันในฐานะผู้มีอันจะกินกันถ้วนหน้า

ทางฝั่งซ้ายของคลองสานเป็นทางเดินบุญอุทิศขนาดกว้างพอรถม้าจะวิ่งได้ บางครั้งชาวบ้านก็ออกมาดูรถม้าของผู้มีบรรดาศักดิ์วิ่งก๊อกลงไปตามทาง มีสารพัดเป็นคนขับ และท่านเจ้าของรถนั่งอยู่ตอนหลังในรถม้าเปิดประทุน

ส่วนทางฝั่งขวา มีอุทยานขนาดใหญ่ขึ้นชื่อลือชาของเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ ซึ่งมีอยู่แห่งเดียวในสมัยนั้น ชาวบ้านเรียกสั้นๆ ว่า ‘สวนกรมท่า’ เพราะท่านเจ้าของท่านว่าการกรมท่า ซึ่งมีภาระหน้าที่ติดต่อกับต่างประเทศ บางครั้งจึงมีชนต่างชาติเป็นฝรั่งร่างสูงใหญ่บ้างเป็นแขกบ้าง นั่งเร่ยนต์มาถึงท่าน้ำเพื่อขึ้นไป

ชมอุทยาน ซึ่งประกอบด้วยพรรณไม้และสัตว์ป่าแปลกๆที่ไม่ค่อยมีหลายชนิด

ถัดไปจนเกือบสุดคลอง มีบ้านหลังหนึ่งตั้งตระหง่านแลเห็นได้แต่ไกล สำหรับชาวบ้านที่พายหรือแจวเรือเอื่อยๆมาตามลำน้ำ เป็นบ้านใหม่เพิ่งสร้างในรัชกาลนี้เอง รูปทรงทันสมัย มีใช้เรือนไม้ฝากระดานห้าห้องอย่างเรือนคหบดีแบบเดิม แต่เป็นเรือนไม้ใต้ถุนสูงปลูกด้วยไม้สักทั้งหลัง ตัวเรือนประกอบด้วยมุขใหญ่ตรงกลาง มีปีกแผ่ออกไปทั้งสองด้านเป็นห้องกว้างๆหลายห้อง เพดานสูงมีช่องลมโปร่งโล่งตลอดทุกห้อง รับกับหลังคาทรงมนิลารูปทรงสูงเช่นกัน ส่วนด้านหลังมีนอกชานกว้างขวางเชื่อมต่อกับเรือนครัวและเรือนบริวารอีกหลายหลังแล้วทอดเรือเข้าไปในสวนผลไม้ จนดูเหมือนนอกชานนั้นจะไม่สิ้นสุดเอาเลยทีเดียว

ส่วนที่แปลกตาของบ้านนอกจากทรวดทรงสูงใหญ่ซึ่งขลังแล้วก็คือสวนชายคาประดับประดาด้วยไม้ฉลุลวดลาย ซึ่งเป็นของใหม่รู้จักกันในเมืองสยามไม่นานนัก ประดับเป็นเรือนรวงราวกับรวงผึ้งอยู่ตรงหน้าจั่วใหญ่ของบ้าน แล้วกระจายเรือยไปเป็นลายปรุโปร่งได้ระเบียบติดอยู่รอบชายคาจนกระทั่งถึงด้านหลัง

หน้าต่างทุกบานเป็นหน้าต่างบานเกล็ด เหนือหน้าต่างประดับกระจกสี กระทบแสงแดดแวววาว ชาวบ้านพากันเพ่งตื้อกันให้ดูเป็นประจำ คนไหนเพ่งมาเห็นก็ถามว่าเป็นบ้านใหม่ของใคร คนที่รู้จักก็ตอบว่า

“บ้านเจ้าคุณทหาร...เขวากันว่าได้เค้ามาจากฝรั่ง จะฝรั่งอย่างไรก็ไม่รู้ ท่านเรือเรือนไทยถายวัดแล้วปลูกเสียใหม่ใหญ่โตเทียว”

“อ้อ เจ้าคุณทหาร” อีกฝ่ายหนึ่งอุทานอย่างเข้าใจ “ไม่ได้เข้าคลองนี้มาเสียหลายปี ท่านปลูกบ้านใหม่แล้วหรือนี่”

“ลูกหลานคนในบ้านท่านออกมากมาย ท่านเลยปลูกเสียใหม่ นับเรือนข้างหลังก็ไม่รู้ว่ากี่เรือนต่อกี่เรือน”

คนอธิบายพายเรือจนห่างบ้านนั้นไปแล้ว หากไม่วยเหลียวมอง

“ลูกหลานโตๆก็แยกเรือนออกไป แต่หลานเล็กๆท่านพามาเลี้ยงไว้บนบ้านอย่างคุ้นเคยกับที่นี่”

เรือพายผ่านบ้านไปแล้ว หน้าต่างบานเกล็ดที่เปิดอยู่ทางปีกขวาด้านหน้าของตัวเรือนเปิดออกทีละน้อยด้วยมือเล็กๆ มือหนึ่ง ซึ่งผลึกไม้สักหนาหนักออกด้วยความยากลำบาก แล้วดวงหน้าเล็กๆ ดวงหน้าหนึ่งก็ชะโงกออกมา

เจ้าของดวงหน้านั้นเป็นเด็กผู้หญิง ผิวขาวเหลืองละเอียดย แต่ละส่วนในดวงหน้าไม่เด่นพอจะเรียกได้ว่าสวย แต่ก็ดูน่ารักตามวัย แก้มอ้มแปลบปลั่งบอกถึงความสมบูรณ์ของสุขภาพ ผมหักหน้าดำขลับรวบถักเป็นเปียคู่ขนาดใหญ่เกือบเท่าข้อมือ หอดตัวยาวเลยบ่าลงมาถึงกลางหลังแล้วผูกไว้ด้วยโบผ้าสีขาว

หล่อนสวมเสื้อชั้นในคอกระเช้าสีขาวตามแบบที่เด็กผู้หญิงลูกผู้ดีมีฐานะดีในสมัยนั้นนิยมสวมกัน แต่ว่าแทนที่จะนุ่งโจงกระเบน กลับเป็นผ้าจีนทอพิเศษ ผืนเล็กขนาดพอเหมาะ กับตัวของหล่อน รอบเอวคาดเข็มขัดทองเส้นเล็กสูกปลั่งเข้ากับลูกประหล่ำที่ผูกข้อมือกับกำไลเท้า แต่เครื่องทองเหล่านี้คงไม่ทำให้ผู้สวมสบายตัวนัก หล่อนจึงสะบัดข้อมือให้ลูกประหล่ำเลื่อนขึ้นลงด้วยท่าที่ขี้ดใจ ท่าท่าเหมือนจะหลุดออกจากข้อมือหล่อนเสียให้ได้

“ดูคุณหนูสิ” เสียงหนึ่งดังขึ้นทางเบื้องหลัง “เปิดหน้าต่างออกไปทำไมทางนี้แดดส่องเข้ามา ร้อนจะตาย เขาถึงปิดกันเอาไว้”

เด็กหญิงหันกลับไปมองอย่างรำคาญ หล่อนสะบัดผมเปียด้วยกิริยาคัลล้ายกับสาว ๆ สะบัดหน้ายามไม่สบอารมณ์ พร้อมกันนั้นหญิงวัยกลางคนรูปร่างแข็งแรงคนหนึ่ง ห่มผ้าแถบและนุ่งโจงกระเบนตามแบบชาวบ้านทั่วไป ก็เดินรี่เข้ามาเอื้อมมือไปปิดหน้าต่างบานนั้นเสียในฉับพลัน

“จันร้อนนี่ ยายเสม” เด็กหญิงบอกด้วยเสียงไม่พอใจ “ปิดหน้าต่างแล้วนั่งอุดอู้อยู่ในห้อง ใครจะไปไหน”

“แล้วคุณหนูนั่งอยู่ทำไมล่ะคะ ทำไมไม่ไปที่เรือนหลัง บ่าจะพาไปดูเขาเก็บมะพร้าวกันเอาไหมล่ะ”

“ไม่ไป” เด็กหญิงตอบเสียงเด็ดขาด “ฉันจะอ่านหนังสือ ห้องมันมืดแล้ว ร้อน ฉันอ่านไม่ได้ ฉันต้องเปิดหน้าต่าง...แปลกจริง ยายเสม แค่อ่านหน้าต่างก็ต้องมาบังคับให้ปิด”

พี่เลี้ยงของเด็กหญิงชำเลื่องมองหนังสือหลายเล่มที่วางอยู่บนโต๊ะตัวเล็ก

เตี้ยแค่ออก ซึ่งเด็กหญิงใช้เป็นที่นั่งอ่านเขียนหนังสือ ตลอดจนรับประทานอาหารในบางครั้ง สายตานางบอกความเบื่อหน่าย และไม่เข้าใจ

“จะอ่านกันไปทำไมนักหนา อายุเพิ่งจะสิบขวบเอง ดูคนอื่นซี เขายังเล่นตุ๊กตากันอยู่เลย คุณหนูเอาแต่อ่านหนังสือ เตี้ยวนัยน์ตาถี่เสียหมดหรอก”

เด็กหญิงเดินไปหยิบหนังสือหลายเล่มที่วางกระจายอยู่ขึ้นมา แต่ก็ถูกท้วงว่า

“คุณหนูเก็บหนังสือเสียให้เรียบร้อยก่อนซีคะ ทิ้งเอาไว้อย่างนั้น เตี้ยวก็นมาเอะอะว่าหนังสือหายอีกหรอก”

คราวนี้เด็กหญิงทำตามอย่างว่าง่าย แต่ก็ไม่ใช่ว่าหล่อนจะยอมสงบปากสงบคำเสียทีเดียว เหลือหนังสือเล่มสุดท้าย หล่อนไม่ได้เก็บให้เรียบร้อย หากแต่หยิบมาถือไว้ บอกหัวนๆว่า

“ฉันไปอ่านหนังสือให้คุณย่าฟังดีกว่า...อย่ามาห้ามฉันนะ ยายเสม คนอ่านหนังสือไม่ออกกะคนโง่ รู้ไว้เถอะ”

“หาเรื่องราวบ่าวโง่ละซี คอยดู บ่าวจะไปฟ้องคุณหญิง” พี่เลี้ยงทำเสียงเตี้ยวเข้าไปใส่บ้าง “คุณหนูชักจะเอาใหญ่ขึ้นทุกวัน ไม่เห็นเหมือนคุณพี่เองเลย จะทำอะไรเรียบร้อยน่ารักไปหมด สวยก็สวย”

เรื่องนี้คงกระทบจุดอ่อนบางประการของเด็กหญิง สีหน้าหล่อนบึ้งขึ้นมาในฉับพลัน ดวงตาดำยาวแลเป็นมันชลบัจจ้องพี่เลี้ยงอย่างแค้นเคือง

“ไป ไป...ยายเสม...” หล่อนออกปากไล่ กระทืบเท้าด้วยความขัดใจ “ฉันจะไปฟ้องคุณย่ามั่งก็ได้ ฉันจะอ่านหนังสือ ยายเสมไม่ให้ฉันอ่าน ดูซิว่าคุณย่าจะดูใคร ‘Tu es bête.’”^{*}

พี่เลี้ยงเงี้ยวขึ้น แต่ก็เพียงแต่เงี้ยวเท่านั้น เด็กหญิงไม่ปล่อยให้สัผัสหล่อนได้แม้แต่ปลายนิ้ว หล่อนวิ่งปรี๊ดผ่านพี่เลี้ยงออกจากห้องนั้นไปยังห้องโถงตรงกลางบ้านทันที ไม่สนใจว่าอีกฝ่ายจะฮึดฮัดอย่างไรบ้าง

^{*}Tu es bête. = ภาษาฝรั่งเศส แปลว่า แกเป็นคนโง่

ห้องโถงนั้นเป็นที่ที่คุณย่าของหล่อนนั่งอยู่ตั้งแต่เด็กหญิงจำความได้ ห้องนั้นเป็นห้องสี่เหลี่ยม ทั้งกว้างและสูง ถัดไปเป็นห้องอีกห้องหนึ่งซึ่งปิดประตูอยู่ตลอดเวลา เพราะว่าเป็นห้องพระ ซึ่งมีของเก่าหลายชนิดจนเต็มแน่นไปหมดทั้งห้อง เด็กหญิงแทบจะไม่เคยเข้าไป หล่อนจำได้ว่าเต็มไปด้วยพระพุทธรูปองค์ใหญ่องค์น้อย รวมทั้งเทวรูปต่างๆ อีกหลายองค์ ไม่รวมเครื่องลายครามอีกมากมาย...ก็ของเหล่านี้ น่าดูกันเสียที่ไหนเล่าสำหรับเด็กหญิงอายุสิบขวบ โผล่เข้าไปก็เห็นแต่เงาตะคุ่มเต็มไปหมดทั้งห้อง รวากับคนร่วงดำดึกที่มาชุมนุมกันอยู่ในนั้น จนหล่อนเคยกรีดร้องวิ่งหนีออกมาแทบไม่ทัน หลังจากนั้นก็เลิกแล้ว ห้องนั้นเป็นพิเศษ

ห้องโถงใหญ่นั้นต่างหากที่เด็กหญิงชอบมานั่งเล่นนอนเล่นอยู่กับคุณย่าของหล่อนมากกว่า หล่อนชอบนอนบนพื้นกระดานแผ่นใหญ่กว้างกว่าตัวของหล่อนเสียอีก เช็ดถูจนสะอาดเป็นมันวับ นอนแล้วเย็นสบายดีนัก

นอกจากนี้ ในห้องยังมีข้าวของที่น่าสนใจอีกมากมาย สามารถหยิบเล่นได้ทุกวันไม่มีเบื่อ

คุณย่าของหล่อนนั่งอยู่ ณ ที่ที่ท่านั่งประจำทุกวัน กำลังลูบคลำเขียนหมากอยู่เพื่อจะหยิบหมากพลูใส่ปาก ทั้งนี้เพราะดวงตาของท่านมืดมัว มองอะไรไม่เห็นมาหลายปีแล้ว แต่ว่าท่านช่วยตัวเองได้ ไม่เคยก่อความลำบากให้ผู้อื่นเลย

พอเด็กหญิงคลานเข้าไปถึงตัว คุณย่าก็หักราวกับตาเห็น

“มาหยาแล้วหรือ วังตึงๆ มาแต่ไกล หนีนางเสมมาอีกละซี แม่ทับทิม”

คุณย่าเรียกหล่อนด้วยชื่อจริงอยู่เสมอ เป็นคนเดียวในบ้านที่เรียกเช่นนั้น ส่วนคนอื่นเรียกหล่อนว่า ‘คุณหนู’ ยกย่องในฐานะที่หล่อนเป็นหลานปู่หลานย่าคนเดียวในบ้าน

“ยายเสมไม่ให้หนูอ่านหนังสือเจ้าคะ คุณย่า” เด็กหญิงว่าทันที

“ทำไมถึงไม่ให้อ่าน ไหนใครไปตามนางเสมมาที”

เด็กสาวซึ่งนั่งอยู่ห่างๆ ทำหน้าที่คอยรับใช้ คลานปราดๆ ออกไปทันที ส่วนเด็กหญิงก็คลานปราดเข้าไปถึงตัวคุณย่าของหล่อนเหมือนกัน รับอาสาด้วยท่าที่กระฉับกระเฉง

“หลานตำหมากให้นะเจ้าคะ”

การตำหมากเป็นเรื่องน่าเบื่อในบางครั้ง เพราะว่าเด็กหญิงไม่กินหมาก หล่อนจึงไม่สนุกนักในการออกเรียวแรงตำจนกระทั่งเห็นหมากค่อยๆ แผลกลงไปในครกใบเล็ก แต่ว่าวันนี้หล่อนมีเรื่องจะต้องเอาใจคุณย่าเป็นพิเศษ จึงนั่งตำหมากอย่างตั้งอกตั้งใจ

ครู่เดียว นางเสมก็คลานเข้ามา สีหน้าไม่สู้ดีนัก เพราะรู้ว่าลองเด็กหญิงเข้าถึงตัวคุณย่า คนที่จะถูกขนาบคือพี่เลี้ยง

ทับทิมนะหรือ รอดตัวเสมอละ เพราะว่าหล่อนเป็นหลานรักของคุณย่า ได้รับความปรานีเป็นพิเศษเพราะว่าหล่อนกำพร้าแม่ ส่วนบิดาผู้เป็นบุตรชายคนเดียวของคุณย่านั้นสมรสใหม่ แยกตัวไปอยู่อีกเรือนหนึ่ง

“เสม แม่ทับทิมจะอ่านหนังสือ ทำไมถึงไม่ให้อ่าน” คุณหญิงถามด้วยเสียงเนือยๆ แต่ว่าคนอย่างนางเสมรู้ว่า ท่านตั้งใจฟังคำตอบอย่างถี่ถ้วนทุกถ้อยคำ

ถ้าหากว่าตอบไม่มีเหตุผลพอละก็ เป็นถูกขนาบแน่ๆ

“บ่าวไม่ได้ห้ามเจ้าคะ” นางเสมส่งสายตาเขียวไปยังเด็กหญิงเป็นเชิงเตือนว่า ‘ฝากไว้ก่อนเถอะ’ “คุณหนูจะเปิดหน้าต่าง แดดมันส่องเข้ามาในห้อง บาวก็ให้ปิด...แล้วคุณหนูยังด่าบาวเป็นภาษาฝรั่งอีกด้วยนะเจ้าคะ”

ทับทิมชำเลืองมองแวบหนึ่ง ไม่รู้ไม่ชี้กับสายตาของพี่เลี้ยง

“แค่เปิดหน้าต่างจะเป็นไรไป แม่ทับทิม ถ้าอยากอ่านหนังสือก็มาอ่านอยู่ใกล้ๆ ยาก็ได้ ให้ใครไปหยิบหนังสือลงมา...แล้วเรื่องเอ็งว่าหลานข้าด่าเอ็งเป็นภาษาฝรั่งมั่งค่า เอ็งรู้ภาษาฝรั่งด้วยหรือ นังเสม”

โดนเข้าแล้วไหมล่ะ นางเสมค่อนข้างกลัวเพราะรู้ว่าคุณหญิงมองไม่เห็น แต่ว่าสะกดเสียงให้ราบเรียบเมื่อตอบว่า

“ไม่ทราบหรอกเจ้าคะ แต่ว่าบ่าวเดาเอา คุณหนูทำท่าโกรธบ่าวแล้วก็ว่าเป็นภาษาฝรั่ง ส่งไปเรียนที่โรงเรียนฝรั่งก็เป็นอย่างนี้แหละเจ้าคะ ถ้าอยู่บ้านเสียก็ไม่ใช่อย่างนี้หรอก”

“อ้อ! นี่เอ็งว่าข้าทำไม่ถูกละซี ไม่เฉพาะแต่ข้า เจ้าคุณก็ทำไม่ถูกด้วยสินะ

ต้องเก็บตัวเอาไว้บ้านให้โง่งงอย่างเอ็งนะหรือ นังเสม”

นางเสมหุบปากสนิทเมื่อได้ยินคำว่า‘เจ้าคุณ’ ออกจากปากของอีกฝ่ายหนึ่ง เพราะรู้ว่าถ้าเรื่องอะไรเจียดเข้าไปใกล้‘เจ้าคุณ’ละก็ เป็นได้หนาวๆ ร้อนๆ ราวกับจะจับไข่ก่อนท่านจะรู้เรื่องเสียด้วยซ้ำ

ความจริงเจ้าคุณท่านไม่เคยเปลี่ยนติบ่าวไพร่ในบ้าน แต่ถึงกระนั้นก็ไม่มีใครกล้ากับท่านเลยสักคนเดียว เพราะว่าท่านเป็นคนที่มีความจ้อยู่ในตัวแม้แต่กระทั่งเวลาขำเลื่องมอญ ความเป็นทหารของท่านมิได้มีผลอยู่แต่เฉพาะในกองทหารที่ท่านเป็นเจ้ากรมอยู่เท่านั้น หากแต่รวมมาถึงคนในบ้านด้วย ไม่ว่าหญิงหรือชาย ไม่ต้องเรื่องอะไรมาก อย่างเรื่องที่ท่านออกคำสั่งห้ามคนในบ้านเล่นการพนันทุกชนิด เพราะว่าท่านเกลียดอบายมุขอย่างนี้เข้ากระดูกดำ จนบัดนี้ก็ไม่มีการเล่นแม้แต่อย่างเดียว ต่อให้รู้ว่าท่านไม่อยู่บ้านก็เถอะ

บ้านนี้ดูเหมือนจะเป็นบ้านเดียวในคลองสาน ที่คนในบ้านไม่มีโอกาสจะแตะต้อง ไม่ว่าไฟตอมหรือว่าถั่วโป

ไม่มีใครกล้าออกปากว่าเป็นเรื่องแปลก ในการที่ท่านส่งลูกหลานหญิงของท่านทุกคนไปเข้าโรงเรียน ไม่ใช่โรงเรียนใกล้ๆ บ้านเสียด้วย หากแต่เป็นโรงเรียนฝรั่งที่หลานท่านต้องนั่งเรือแจวออกจากคลองสานไปถึงแม่น้ำเจ้าพระยา กว่าจะไปถึงโรงเรียนได้ก็กินเวลานาน

นางเสมไม่เห็นด้วยเลยกับการศึกษาในโรงเรียน นางไม่รู้ว่เด็กผู้หญิงเหล่านี้จะเรียนไปทำไม สู้เอาเวลามาหัดทำกับข้าวกับปลา ร้อยดอกไม้ เย็บที่นอน อันเป็นคุณสมบัติที่จำเป็นสำหรับผู้หญิงเสียดีกว่า

ก็ดูเอาซี คุณทับทิมนะ ไปเรียนในโรงเรียนฝรั่งไม่เท่าไรก็แก่นแก้วเพลงฤทธิ์มากขึ้นทุกวัน การเหย้าการเรือนอะไรไม่มีรู้เลยสักอย่างเดียวกทั้งที่อายุสิบขวบเข้าไปแล้ว เอาแต่นั่งอ่านหนังสือทั้งวัน...ไกรพิ์เลี้ยงเข้าก็ว่าเป็นภาษาประหลาดๆ ที่เรียนมาจากโรงเรียน

นางเสมหมั่นไล่จนอยากจะหยิกให้เนื้อขาดเสียนัก

ไม่เห็นเหมือนลูกเหมือนเต้าคนอื่นเขาเลย เจ้าประคุณ...ดูแต่คุณเฟื่องกับคุณสาครหลานยายของคุณหญิงนั้นปะไร เธอยิ่งอิดออดไม่เต็มใจจะไปโรงเรียน

จนบัดนี้ กลับอยากอยู่บ้านเสียมากกว่า ขึ้นชื่อว่าลูกผู้หญิงก็ควรจะเป็นอย่างนั้นแหละ ควรจะอยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือน ได้รับการอบรมกิริยามารยาทให้นุ่มนวล เรียนรู้เรื่องกับข้าวกับปลา เวลาเมื่อเรือนไปจะได้ปรนนิบัติลูกพี่ได้

ดีกว่าไปเรียนหนังสือ เรียนเอาไปทำไม...ในเมื่อเรียนไปก็ใช้ว่าจะออกไปทำงานอย่างผู้ชายหรือก็เปล่าทั้งสิ้น ทั้งบ้านทั้งเมืองนี้ยังไม่เห็นผู้หญิงที่ไหนเขาทำงานกันนอกบ้านสักที

ความคิดยาวเหยียดเต็มไปด้วยความรำคาญเช่นนี้ เรียงลำดับอยู่ในใจของนางเสม แต่ว่า...แน่ละ จะหลุดปากออกมาไม่ได้แม้แต่คำเดียว

“นางเสม” เสียงคุณหญิงดังขึ้นอีก

นางเสมถึงกับสะดุ้ง

“เจ้าขา”

“ไปหยิบหนังสือมาให้คุณทับทิม หลานข้าจะนั่งอยู่ตรงนี้แหละ”

นางเสมพึมพำรับคำ จะฮึดฮัดหรือเดินให้ดังกว่าปกติไม่ได้เป็นอันขาด คุณหญิงท่านหูไวนัก นางได้แต่ค้อนเด็กหญิงอีกครั้งหนึ่งด้วยความหมั่นไส้จนเหลืออด แล้วคลานถอยออกไป พอพ้นห้องก็ลุกขึ้นเดินจากไปด้วยฝีเท้าเบาตามปกติ

เด็กหญิงตำหามากเสร็จแล้ว ชักจะอยู่ไม่สุข หล่อนคลานออกไปห่างเพื่อจะตรงไปยังตู้ไม้ดำที่ตั้งเรียงกันอยู่ห่างๆ ซิดผ้าห่อเก็บทุกด้าน ภายในตู้เหล่านั้นล้วนเป็นเครื่องลายครามอันเป็นที่นิยมกันอยู่ในสมัยนั้นสืบเนื่องมาตั้งแต่สมัยรัชกาลก่อน คุณปู่ของหล่อนบรรจงคัดเลือกแต่เฉพาะชิ้นงามของท่านมารวบรวมเป็นหมวดหมู่ แล้วกรุภายในตู้ด้วยผ้าไหมสีสวยสด เหมือนฉากขับเครื่องลายครามและเครื่องถ้วยเหล่านั้นให้โดดเด่นสะดุดตา

“คุณย่าเจ้าคะ คุณปู่ได้เครื่องดินขาวชิ้นใหม่มาแล้วหรือเจ้าคะ กระถางรูปสองใบนี้หลานยังไม่เคยเห็นเลย”

เด็กหญิงลืมนึกไปบ้างเหมือนกันว่าคุณย่าของหล่อนมองไม่เห็น ความที่ท่านนั่งอยู่เป็นประจำ และหยิบจับอะไรก็לטัดตัวได้เหมือนคนปกติ ทำให้หล่อนชวนคุยไปเรื่อย ๆ เหมือนกับว่าเป็นเรื่องธรรมดา และในที่สุดดูเหมือนคุณย่าก็จะลืมนึกไป

เหมือนกันว่าหลานสาวถามในสิ่งที่ท่านไม่อาจมองเห็นได้ ท่านตอบด้วยเสียง
เรื้อยๆว่า

“คงจะได้มาเมื่อคืนนี้เอง คุณปู่กลับมาแล้วตรงมาที่นี่ เปิดตู้จัดอะไรอยู่
เป็นนาน เห็นจะเป็นเครื่องแปะเต่งนี่เอง”

“เขาเรียกว่าอะไรนะเจ้าคะ คุณย่า” เด็กหญิงถาม นัยน์ตามองวัตถุในตู้
อย่างตั้งใจ เพราะว่าเครื่องถ้วยที่หล่อนเห็นอยู่นั้นเป็นสีขาว อมเขียวจางๆแทบ
จะไม่สังเกตเห็น สีสันดูนุ่มนวลราวกับไข่มุก

“ภาษาจีนเขาเรียกว่าแปะเต่ง มาจากเมืองจีนโน่น หายาก ไม่ค่อยจะมี
หรอกหลานเอ๋ย เจ้าคุณคงจะไปได้มาจากเวียงนครเขมร”

“หลานยังไม่เคยเห็นสักที เวียงนครเขมรเป็นอย่างไรเจ้าคะ” เด็กหญิง
ชวนคุยไปเรื่อย ๆ

“ก็เป็นร้านสีของพวกนี้มากมาย...นั่นใครมาละ แม่ยี่สุนละซีไซ้ไหม”
คุณหญิงหันหน้าไปทางประตูราวกับมองเห็น “จำเสียงผีเท้าได้”

สตรีผู้ที่ก้าวพ้นธรณีประตูเข้ามาเป็นสตรีวัยกลางคน แต่ก็ยังมีเค้าความ
งามของวัยสาวอยู่มาก ดวงหน้าคมคาย นัยน์ตาคม แม้ว่าผิวค่อนข้างคล้ำ
หากละเอียดเนียน มีรอยแบ่งประเอาไว้บางๆเหนือทรวงอก เธอห่มผ้าแถบและ
นุ่งโจงกระเบนตามสบาย แต่ถึงกระนั้นก็ดูผ่องใสด้วยราศีอยู่ไม่น้อย

เธอเป็นบุตรคนใหญ่ของคุณหญิง เป็นที่ไว้วางใจของบิดามารดาให้ปกครอง
ควบคุมกิจการบ้านเรือนทั้งหมด และควบคุมแหล่งที่เป็นรายได้สำคัญของบ้าน
คือสวนผลไม้กว้างใหญ่ทางด้านหลัง ซึ่งทำรายได้ให้ตลอดปี

“คะ คุณแม่ วันนี้พวกพ่อค้าแม่ค้าเข้ามารับผลไม้ไปหมดแล้วคะ ทูเรียน
ป็นี่ได้ราคาดีกว่าปีที่แล้ว เห็นจะเป็นเพราะสวนอื่นน้ำท่วมกันหลายสวน ของเรา
ทำคั่นกันน้ำเอาไว้เสียทัน”

เธอนั่งลงข้างๆมารดา เลื่อนถุงเงินในมือส่งให้ถึงมือของคุณหญิง

“สิบเอ็ดซั่งคะ คุณแม่”

แล้วเธอก็หันมาทักเด็กหญิงอย่างเอ็นดู

“นั่งอยู่ที่นี้เอง ป่านีกว่าจะลงไปทำน้ำเสียอีกวันนี่ พ่อโกเมนลงเล่นน้ำ

ตั้งแต่เข้าไม่ยอมขึ้น จนต้องถือไม้เรียวเขี่ยนเอาหลายที ตัวดำเป็นเหนียงเทียว”

เด็กหญิงขยับตัวอย่างกระปรี้กระเปร่า แต่ถูกผู้เป็นย่าปราบด้วยเสียงอ่อนๆว่า

“ไหนว่าจะอ่านหนังสือ นั่งเสมเอาหนังสือมาให้หรือยัง เอาไว้เย็นๆก่อน ค่อยลงไปเถอะ ไม่มีใครว่า”

เด็กหญิงทำหน้าม้อย รับหนังสือจากนางเสมซึ่งคลานนำมาวางไว้ให้ เปิดออกดูอย่างไม่สนใจนัก เพราะว่าใจโลดแล่นไปที่ทำน้ำเสียแล้ว

ลูกพี่ลูกน้องของหล่อนมีอยู่หลายคนด้วยกัน แทบจะไม่ว่าใครเป็นใคร เพราะว่าคุณปู่คุณย่ามีลูกหลานหลายสายทั้งที่สนิทและห่าง อาศัยรวมกันอยู่ในเรือนหมู่ทางด้านหลังบ้าน ส่วนลูกพี่ลูกน้องที่เป็นญาติสนิทกันก็คือลูกสาวสองคนของคุณปู่ชื่อสาครและเฟื่อง และลูกชายชื่อโกเมน อายุอ่อนกว่าทับทิมเล็กน้อย

“ยังไม่ได้ซักถามกันให้ละเอียดเลย แม่ทับทิม” คุณย่าเอ่ยต่อไป มือของท่านรับถุงเงินแล้วเลื่อนไปเก็บไว้ข้างที่นอน พยักหน้ามาทางเด็กหญิงราวกับมองเห็น “ดูเอาเถอะ แม่ยี่สุ่น นั่งเสมมาฟ้องว่าแม่หลานสาวไปว่ามันเป็นภาษาฝรั่ง จริงหรือเปล่า...อย่าถามหน่อย”

ทับทิมอดเอื้อน

“แหม ยายเสมดูหลานก่อนนี่เจ้าคะ เออะอะไรก็ซู่แหวๆ หลานไม่ชอบเลย เห็นหลานอ่านหนังสือที่ไรชอบบ่นทุกที”

คุณย่าเคี้ยวหมากจนจืดแล้วก็คลำหากระโดนบัวน้าหามา คุณยี่สุ่นจึงเลื่อนกระโดนใบเล็กใกล้ตัวท่านส่งไปให้ เธอบอกเด็กหญิงด้วยเสียงอ่อนๆเช่นเดียวกับมารดาว่า

“พูดอย่างนี้เป็นอันว่าจริงละซี นางเสมไม่รู้หนังสือ เห็นแม่หนูอ่านบ่อยๆ ก็คงอยากจะทำให้ทำอย่างอื่นบ้าง นางเสมเป็นคนมีฝีมือนะ แม่หนู เย็บเสื้อผ้า ทำขนม ทำกับข้าวได้สารพัด แล้วขยันเสียด้วย ถ้าหากว่าแม่หนูยอมให้สอน นางเสมจะดีใจไปเสียอีก”

“เรื่องนั้นละเรื่องหนึ่ง” คุณย่าว่าขึ้นมาบ้าง “เรื่องที่อยากจะเตือนคือเรื่องไปตำว่าคนนี่แหละ ไม่ว่าจะทำอะไรก็ไม่ได้ทั้งนั้น อย่าถือว่าเขาเป็นบ่าวไพร่ของแม่ทับทิม

แล้วจะดูดำได้ตามใจชอบ คนเราจะผูกใจกันได้ด้วยความเมตตา ไม่ใช่ด้วยการกดขี่ข่มเหง คนเราไม่ใช่ว่าเกิดมาเป็นคนใหญ่คนโตแล้วจะใหญ่โตได้ตลอดไป หลานเคยได้ยินย่าสอนเรื่องโลกธรรม ๘ ประการแล้วไม่ใช่หรือ มีลามกก็เสื่อม ลามก มียศก็เสื่อมยศ ถ้าถือตัวว่าเป็นใหญ่กว่าคนอื่นเขา เวลาตกต่ำลงไปแล้ว จะวางตัวลำบาก ย่าเป็นห่วงถึงได้เตือนไว้”

ทับทิมหันหน้ามอยลงนิดหนึ่ง แต่ก็เพียงนิดเดียว หัวสมองวัยสิบขวบก็เล่นปราดหาคำโต้แย้งได้อย่างว่องไว

“แต่...ยายเสมอมาว่าหลานก่อนนี้เจ้าคะ มีย่างหรือ เห็นหลานอ่านหนังสือก็ว่าเอา หลานว่าไม่ถูกนี้เจ้าคะ”

“ไม่ถูกก็ไม่ถูก ชี้แจงตาก็ได้ ไม่ต้องไปตำว่า...พูดให้คนอื่นเขาเจ็บใจนั้น ไม่มีอะไรดีสำหรับตัวเราหรอก แม่ทับทิมเอ๋ย อย่าไปนึกว่าเราเก่งกว่าว่าให้เขาหมดทางเถียงได้ คนคิดอย่างนี้ต่อไปจะไม่มีการอยากคบด้วยหรอก ย่าพูดจริงๆ”

แววตาของเด็กหญิงเป็นประกายวับขึ้นมานิดหน่อยเมื่อได้ยิน เพราะวาเรื่องนี้เพี้ยนมาตรงกับเรื่องที่หล่อนซ่อนเร้นเอาไว้ในใจเข้าพอดี ดีแล้ว คุณป้านั่งอยู่ที่นี้ด้วย จะได้ได้ยินว่ายายเสมอมาพูดว่าอย่างไร

“ยายเสมอไม่ได้ว่าหลานเรื่องหนังสืออย่างเดี๋ยวนี้เจ้าคะ พูดด้วยว่าหลานสู้คุณเพื่องไม่ได้ สวยก็ไม่สวย พูดอย่างนี้พูดให้หลานเจ็บใจหรือเปล่าเจ้าคะ แม่ชีที่โรงเรียนสอนว่า เด็กๆ ควรจะเป็นคนดี ตั้งใจเรียนหนังสือ เป็นคนดีสำคัญกว่าคนสวย เพราะว่าเกิดมาเราเลือกหน้าตาตามใจชอบไม่ได้เจ้าคะ”

คุณป้ามองเด็กหญิงแล้วถอนใจเบาๆ เหลือบมองมารดาเหมือนจะฟังว่าท่านจะอธิบายข้อนี้อย่างไร ครั้นเห็นท่านยังไม่พูดอะไรออกมา เธอก็ปรารภขึ้นเบาๆ

“แม่หนูได้นิสัยจากใครกันคะ คุณแม่ ยิ่งโตยิ่งน่าแปลก...แม่เขาส้มัยยังอยู่ก็ออกเรียบบริ้ว สงบเสถียรไม่ค่อยจะพูดจา ถึงพ่อก็เถอะ ไม่เห็นจะเป็นอย่างนี้ หรือว่าส่งไปเรียนโรงเรียนฝรั่ง...เขาอบรมมาให้เถียงไม่ตกปาก”

นัยน์ตาที่ปราศจากแววของลูกหญิงคล้ายกับจะมองทอดไปไกล...กลับไปในอดีตที่มีแต่ท่านเองเท่านั้นเป็นผู้มองเห็น

“คงไม่ใช่โรงเรียนฝรั่งอย่างเดียวหรอก ถึงตอนเล็กๆก็เป็นอย่างนี้แหละ ถ้าเป็นผู้ชายคงจะเหมือนเจ้าคุณพ่อของแม่ยี่สุน เคยยอมใครง่าย ๆ เสียที่ไหน”

เด็กหญิงนั่งพับเพียบเรียบร้อย ดวงหน้าขาวประกอบด้วยนัยน์ตาดำยาว เป็นประกายวาววับริมฝีปากหุบสนิทปราศจากรอยยิ้ม ทำให้สีหน้าดูขึงตึงและเคร่งขรึมกว่าที่เจ้าตัวจะตั้งใจ ทับทิมรักคุณป้ายี่สุน แต่ไม่ชอบเลยถ้าหากว่ามีคำถามทำนองว่า...หล่อเหมือนใคร ทำไมหล่อจนถึงรู้จักเตียงไม่ตกปาก...ทำไมหล่อจึงไม่เหมือนญาติผู้หญิงวัยรุ่นราวคราวเดียวกัน ทั้งหมดนี้ทำให้ทับทิมรู้สึกว่าตัวเองเป็นส่วนเกินของบ้านนี้อยู่ร่ำไป

“แม่สาครกับแม่เฟื่องเขาก็ไปเรียนหนังสือโรงเรียนเดียวกัน ไม่เห็นเขาจะช่างพูดช่างเถียงอย่างนี้” คุณป้าหันมาเปรียบกับเด็กหญิง ไม่เชิงว่าตำหนิ แต่ก็บอกให้รู้ว่าไม่เห็นด้วยกับความแค้นแค้นของหลานสาว

ดูเหมือนใครต่อใครจะลืมเสียสนิทถึงข้อข้องใจของทับทิม เรื่องที่หล่อจนเอื่อยขึ้นว่ายายเสมทำให้หล่อจนเจ็บใจ ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งไม่สมควร

ด้วยวัยสิบขวบ เด็กหญิงเริ่มจะเรียนรู้ทีละน้อยว่า บางทีผู้ใหญ่ก็มักจะไม่ตอบอะไรตรงๆ จะเป็นเพราะลืม หรือไม่รู้คำตอบ หรือเห็นว่าเด็กเป็นฝ่ายถูก แต่ไม่อยากจะยอมรับ...อย่างไรหล่อไม่รู้แน่

คุณป้ายี่สุนเป็นคนหนึ่งในบรรดาผู้ใหญ่เหล่านี้ เธอมักจะไมตอบให้ทับทิมเข้าใจแจ่มแจ้ง หากแต่หนึ่งหรือไม่ก็วกไปเรื่องอื่น

แต่ว่าคุณย่าเป็นข้อยกเว้น อย่างคราวนี้ก็เหมือนกัน

คุณย่ารอจนคุณป้ายี่สุนกลับไปที่เรือนของเธอแล้ว จึงเรียกนางเสมเข้ามาใกล้ น้ำเสียงของคุณย่ายังคงเนิบนาบตามปกติ ท่านไม่เคยเอ็ดแหวหรือแม้แต่ขึ้นเสียงจนกระทั่งสะดุดหู แต่ถึงกระนั้นนางเสมก็ยังหน้าเสียวด้วยความยำเกรง

“เสม ข้าห้ามนะ...เด็กผู้หญิงอายุไล่เลี่ยกัน โตมาด้วยกัน ควรจะรักกัน อย่างพี่อย่างน้อง ไม่ใช่โอ้อวดกัน...เด็กเล็กมันจะไปคิดเองได้อย่างไร ก็พวกหัวหงอกหัวดำอย่างเอ็งนี่แหละไม่มีความคิด ไปยกคนโน้นมาชมคนนี่เข้า...ไปๆมาๆก็เกิดอิจฉากันขึ้น เอ็งจะยกย่องแม่เฟื่องทำไมว่าเขาสวยกว่า หลานข้าซี้รึกว่า คนเราเลือกหน้าตาได้หรือ แม้แต่เอ็งก็เถอะ เลือกเกิดเป็นนางเสมได้

หรือเปล่า”

นางเสมหอบก้มหน้าต่ำ ไม่เอียง ไม่แก้มัวแต่คำเดียว พอคุณย่าพูดเสร็จ นางก็ก้มลงกราบอย่างสงบเสงี่ยม

“เอ็งมันก็ตัวคนเดียว นางเสม” คุณย่าพูดต่อไปเรื่อย ๆ “ไม่รู้สิกว่าอากัปข้างหรือ ขนาคเอ็งเป็นผู้ใหญ่แล้วเอ็งก็ยังไม่รู้สิกว่าเอ็งหัวเดียวกระเทียมลีบในบ้านนี้ใช้ไหมล่ะ แล้วแม่ทับทิมเพิ่งจะสิบขวบ แม่ก็ไม่มี พ่อก็ไม่เหลียวแล เอ็งจะซ้ำเติมให้เด็กน้อยเนื้อต่ำใจแค่นี้ ไหมกลัวบาปกรรมว่าชาติหน้าเอ็งจะกำพร้าข้างหรือ”

นี่แหละคุณย่าละ ทับทิมอยากจะเข้าไปกอดคุณย่าเสียให้เต็มรัก แต่ว่าเพียงแต่คิดเท่านั้น ไม่กล้าทำ คุณย่าไม่เคยดูว่ากรวดเกรี้ยวใครด้วยอำนาจ ถ้าหากว่าคุณย่าพูด คุณย่าจะต้องให้เหตุผลจนกระทั่งอีกฝ่ายเอียงไม่ขึ้น

ทับทิมอยากจะเป็นอย่างคุณย่าเหลือเกิน

เมื่อคุณย่าขยับตัว บอกให้รู้ว่าท่านกำลังจะพักผ่อนเอนหลังในยามบ่าย นางเสมก็พยักหน้าเป็นสัญญาณเรียกเด็กหญิง บอกด้วยเสียงอ่อนลงกว่าปกติว่า

“ไปในครัวกันเถอะละ คุณหนู วันนี้บ่าวจะบั้งข้าวตังทำน้ำข้าวตังให้รับคนเดียว ชอบไม่ใช่หรือคะ”

“ถ้าทำน้ำข้าวตังล่ะก็ได้ ไปซี” เด็กหญิงลุกขึ้นอย่างว่องไว

บ้านนี้มีคนอาศัยอยู่มาก แม่ครัวต้องหุงข้าวกระหะจึงจะพอเลี้ยงกันทั่วถึง แต่ละมือจึงมีข้าวเกรียมๆ ติดอยู่กับกระหะไม่เคยขาด กลายเป็นของเหลือที่นำมาดัดแปลงเป็นอาหารว่างได้หลายอย่าง ถูกอกถูกใจทับทิมมาก ไม่ว่าข้าวตังหน้าตั้ง ข้าวตังเมี่ยงลาว หรือว่าข้าวคั่ว แต่ว่าของที่ถูกใจมากที่สุดคือน้ำข้าวตังซึ่งทำง่าย ๆ ไม่ยากอะไรเลย เด็กอย่างทับทิมทำได้คล่อง

“ฉันทำเองนะ ยายเสม”

ข้าวตังที่เหลือกันหม้ออยู่มาก ทับทิมเลือกมาบั้งใหม่จนกระทั่งส่งกลิ่นหอมแล้วแช่ลงในน้ำร้อนผสมน้ำตาล รสออกหวานๆ มีกลิ่นหอมใหม่ๆ ของข้าวตังกินแล้วชื่นใจนัก

“วันนี้ช่วยบ่าวละเลงขนมเบื้องไหมล่ะ” นางเสมชวนต่อไป

“โอ๊ย ยากจะตาย ฉันไม่ใช่แม่ศรีมาลาลักหน้อย”

หนังสือของคุณปู้เป็นตู้ๆ เรียงรายอยู่ในตู้ไม้ดำ บานกระจกมีลายเกลียวควั่นตามขอบและด้านบน ยกขอบขึ้นสลักกลดลายอย่างสวยงามทุกใบ ในนั้นมีพระราชนิพนธ์อยู่หลายเรื่อง ล้วนมีปกหุ้มด้วยผ้ายกดอกสีทองและเดินทองอย่างสวยงาม นอกจากนี้ยังมีหนังสืองานศพ ล้วนแล้วแต่คัดมาจากเรื่องดีๆ และสำคัญจากหอสมุด คุณปู้สะสมไว้ตั้งแต่รัชกาลก่อน เพราะตัวท่านชอบอ่านหนังสือมาก แต่เมื่อเวลาล่วงมาจนสมัยนี้ มีแต่ทับทิมเท่านั้นที่หยิบหนังสือเล่มโตๆ เหล่านั้นมาอ่านดังๆ ให้คุณย่าฟังเวลาท่านอยากจะฟังหนังสือดีๆ ขึ้นมา

การอ่านหนังสือเป็นประจำทำให้ทับทิมอ่านหนังสือออกเร็วกว่าญาติพี่น้อง พออายุสิบขวบก็อ่านหนังสือคล่องไม่แพ้ผู้ใหญ่ นอกจากนี้ยังจำเรื่องราวต่างๆ ได้แม่นยำจนกระทั่งเอ่ยถึงตัวละครในหนังสือได้โดยไม่เคยปนกันเลย

“หัดทำเข้า อีกหน่อยก็เข้าไปเอง” นางเสมว้าเป็นเชิงเตือน “คุณหนูนี้แหละน่า จะไม่ให้บ่าวว่าได้ยังไง ไม่ว่าอะไรก็อย่าไม่ยอมทำเท่าเดียว คนเราถ้าไม่ลงมือทำเสียอย่าง ต่อไปจะทำอะไรเป็น ถึงมีบ่าวอยู่ บ่าวจะรับใช้ไปจนคุณหนูเป็นสาวหรือเปล่าก็ยังไม่รู้เลย”

เมื่อนางเสมไม่ดูแหวออกมา อาจจะเป็นเพราะยังเช็ดถ้อยคำของคุณย่าอยู่ ทับทิมจึงตอบเสียงอ่อนลงบ้าง

“ทำอะไรที่มันง่ายกว่านี้หน่อยฉันก็จะทำ อย่าให้ละเลงขนมเบื้องเลย ขอแค่ปอกส้มสุกลูกๆ ไม้ดีหรือ”

นางเสมค้อนนายคนเล็กของนาง

“ถ้านั่นคว้านเงาะ ทำได้คล่องหรือยังล่ะ”

“โธ่ ของง่ายๆ” ทับทิมทำท่าภาคภูมิใจ “แต่ว่าริ้วมะปรางยังไม่เป็นนะ ไม่เอาด้วย จับนิดเดียวก็ซ้ำแล้ว ลูกไม้อะไรไม่รู้ ผิวบางจัง”

“คุณหนูเป็นคนใจร้อน ทำงานละเอียดลออไม่ได้หรอก” นางเสมบ่นพึมพำ แต่ก็พาเด็กหญิงออกจากครัว ตรงไปยังนอกชานเพื่อจะหยิบเงาะในช่องที่วางอยู่หลายสิบเซ่งด้วยกัน เอามาคว้านเป็นของหวานสำหรับตอนเย็น

“มะม่วงอกร่องก็เหมือนกัน ปอกดีๆ อย่าบีบเสียจนกระทั่งซ้าออกมาไม่สวย” นางสั่งสอนต่อไป พลังถอนใจยาว “เอาที่ละอย่างไปก่อน เรื่องกับข้าว-

กับปลาเอาไว้ที่หลัง ถ้าคุณหนูว่างๆ ละก็ บ่าวจะสอนให้เป็นหมดทีเดียว”

ในเมื่อพี่เลี้ยงใช้ไม้ نرم สัมพันธไมตรีทำท่าว่าจะราบรื่น ทับทิมมองดูมิดคว้านที่นางเสมหียบออกมาจากในหีบ เป็นมิดเล่มเล็ก ใบบางโค้งปลายแหลมคมน่าเสียวไล้ แล้วเอื้อมมือไปหยิบมาถือไว้ ขณะอีกฝ่ายใช้มิดอีกเล่มหนึ่งปอกเปลือกเงาะออก

“มิดคว้านนี้น่ากลัวบาดมือจังเลยนะ ยายเสม” หล่อนชวนคุยไปเรื่อย ๆ “แหงคนตายใหม่ล่ะ”

“วู้! ถ้ามอะไรน่าเสียวไล้ คุณหนูจะไปแทงใคร” พี่เลี้ยงเงยหน้าขึ้นมองนัยน์ตาซักจะเขียว

“ปล่าว...” ทับทิมลากเสียง “ถามดู เอ้า คว้านอย่างนี้ใช้ได้ไหม”

“ยังไม่ค่อยจะคล่อง ไม่เป็นไร คว้านลูกต่อๆ ไปก็สวยเอง เย็นนี้คุณหนูทำเงาะลอยแก้วให้เจ้าคุณท่านลิดะ เพื่อทำนอารมณ์ดีจะได้พาคุณหนูนั่งรถออกไปเที่ยวบ้าง”

ท่าทางเด็กหญิงกระปรีกระเปร่าขึ้นมาทันที การได้ออกไปเที่ยวนอกบ้านกับคุณป้าว่าเป็นโอกาสงามอย่างหาได้ยาก ยิ่งถ้าเป็นหลานคนอื่นแล้วยิ่งหาโอกาสยากขึ้นไปอีก เพราะส่วนใหญ่จะไปกับคุณพ่อคุณแม่ มีทับทิมคนเดียวเท่านั้นที่คุณปู่เคยพาออกไปด้วยเวลาว่างการภายนอก

การไปเที่ยวนั้นไม่ใช่เรื่องง่าย ๆ เพราะจะต้องเตรียมตัวตั้งแต่การแต่งเนื้อ-แต่งตัวในโอกาสพิเศษ ถ้าหากว่าไม่ใช่งานใหญ่โตอะไรนักก็นุ่งผ้าขึ้น สวมเสื้อติดระบายตัวสวย คาดเข็มขัด สวมกำไลมือทั้งสองข้างพร้อมทั้งสวมสร้อยคอห้อยจี้ทองคำลงยา แต่ถ้าเป็นงานใหญ่โตอย่างงานในพระราชวังสราญรมย์ ซึ่งทับทิมเคยติดตามคุณป้าไปดูละครพระราชนิพนธ์ ก็ต้องแต่งตัวแบบเหม่อเต็มยศ นุ่งกระโปรงสีขาวฟูซ้อนเป็นชั้นๆ ตัดเย็บด้วยฝีมือนางเสม สวมถุงเท้าและรองเท้าหนังซึ่งกัดเท้าเด็กหญิงเสียถลอกปอกเปิกไปหมดทั้งเท้า แต่ว่าอยากสวยก็ต้องกัดฟันทน นอกจากนี้ยังต้องสวมหมวกสักหลาดปีกกว้างหลุบๆ คาดด้วยโบ แถมประดับดอกไม้ผ้าอีกซอกใหญ่ ซื้อมาจากร้านไม้ไผ่ว่าเย็บเอาเอง เสื้อผ้าและหมวกประเภทนี้ใส่แล้วไม่เคยทำให้คนใส่สบายตัวเลยสักครั้งเดียว

แต่จะอย่างไรได้ ในเมื่ออยากสวยก็ต้องทนลำบากเอาเป็นธรรมดา

ก่อนอื่น คุณปู่จะพาหลานสาวลงเรือที่ทำน้ำ มีคนแจวเรื่อยๆไปตามคลอง จนกระทั่งมาขึ้นที่ท่าอีกแห่งหนึ่งซึ่งมีถนนผ่าน ตรงนั้นเองคนขับรถจะพารถยนต์ มาจอดคอยอยู่ เป็นรถสองตอนมีประทุนปิดเปิดได้ ตัวเครื่องประกอบด้วย ทองเหลืองเป็นเงาวับเพราะการขัดถู แถมด้วยมีแตรเล็กๆกดดังป๊อดๆติดอยู่ ข้างประตูด้านคนขับ วิ่งได้เร็วพอใช้...คุณปู่บอกด้วยความภูมิใจว่าวิ่งเร็วทันกับ รถม้าทีเดียว ทับทิมก็พลอยภูมิใจเหมือนกัน

นางเสมนั่งกอดเข่ามองเด็กหญิงคว้านางะ แล้วปรารภว่า

“คุณหนูนี้แหละน่า ตั้งใจทำอะไรก็ได้ ฉลาดออกจะตายไป เสียอย่างเดียวใครพูดเป็นไม่ยอมเชื่อ ต้องดื้อเอาไว้ก่อน”

ริมฝีปากที่เฝ้มสนิทย่างต้งอกต้งใจคลายออกเป็นรอยยิ้มบางๆ ส่งให้ ดวงหน้าอ่อนขาวดูสดใสขึ้นอย่างประหลาด

“ฝนจะตกใหญ่เสียแล้ว ยายเสมชมฉันได้ว่าฉันฉลาด”

“คุณหนูละก็ พูดจายกย่อนไม่มีใครเกิน...อย่างคุณหนูบ่าวว่าเกิดมาฉลาด ก็ดีแล้ว เพราะว่าโตขึ้นจะได้ไม่ลำบาก อย่างน้อยก็พอเอาตัวรอดได้ ผู้หญิง ไม่สวยนี้ลำบากนะคะ คุณหนู ไม่มีวาสนา อะไรๆก็ไม่สำคัญเท่าความสวย”

“ถ้าฉันคุณเฟื่องเขาก็มีวาสนาละซี เขาสวยนี่” ทับทิมต่อให้ทันควันโดยไม่ต้องเสียเวลาคิด

นางเสมถอนใจเบาๆ บ้วนน้ำหมากลงไปยังใต้ถุน

“คุณหนูอย่าไปเทียบกับคุณเฟื่องเลย คุณเฟื่องเขามีบุญ คุณสาครก็เหมือนกัน พ่อแม่พรังพร้อมไม่ใช่ลูกกำพร้าอย่างเรา บ่าวเขาใจอยู่อย่างที่คุณหนู ทำทางเป็นคนฉลาด โตขึ้นคงจะพึ่งตัวเองได้ ถ้ามีวิชาของลูกผู้หญิงติดตัวเอาไว้ มากกว่านี้ก็จะดีหรอก เพื่อผู้ชายดีๆเขาจะชอบบ้าง”

คราวนี้อាកการขมวดคืออย่างรำคาญปรากฏขึ้นบนดวงหน้า เสียงหล่อน ก่อนข้างแข็งเมื่อตอบพิเลียงว่า

“ยายเสม คุณอย่าห้ามพูดเรื่องผู้ชายพ่ายเรือ เดี่ยวเถอะ เดี่ยวฉันฟ้อง คุณย่าอีกหรอก”

“โอ้! บ่าวไม่ได้พูดจาชักนำสักหน่อย คุณหนูเพิ่งจะสิบขวบ” พี่เลี้ยงชักจะฉุนขึ้นมามาก แต่ก็ยังไม่มากนัก “บ่าวไม่ใช่คนอย่างนางพวกบ้านโน้นหรอก นางพวกนั้นมันไม่รู้จักที่ต่ำที่สูง”

เสียงหัวเราะตอกระซิกดังโกล้เข้ามา ก่อนที่เด็กหญิงสองคนจะเดินเลี้ยวมุมเรือนหลังหนึ่งมาถึงนอกชานที่ทับทิมนั่งอยู่

เด็กหญิงสาครตอนนั้นอายุสิบสามปี กำลังรุ่นสาว หล่อนจึงมีจริตกิริยาเป็นสาวกว่าญาติพี่น้อง ไม่ว่าจะพูดจาพยักพืดหรือว่าหัวเราะ ต้องมีจริตชักผ้าเช็ดหน้าขึ้นมาปิดปากอยู่เสมอแม้ว่าเป็นเวลาอยู่ในบ้าน ดวงหน้าหล่อนไม่ถึงกับสวยมาก แต่ก็คมขำละม้ายมารดาของหล่อน ล้อมกรอบด้วยผมหนาและเหยียดตรงยาวลงมาถึงช่วงบ่าเหนือเสื้อชั้นในคอกระเช้าและผ้าซิ่นที่สวมอยู่

ส่วนเด็กหญิงเฟื่องน้องสาวของหล่อนอายุเกือบจะสิบเอ็ดแล้ว แต่ว่ารูปร่างสูงค่อนข้างอวบทำให้ดูโตกว่าวัย ตั้งแต่เด็กมาแล้ว เฟื่องเป็นคนที่ได้รับคำชมเชยอยู่เสมอว่าเป็นเด็กสวย แม้ว่าไม่มีใครกล้าพูดต่อหน้าท่านประมุขของบ้าน เพราะถือตามธรรมเนียมไทยว่าจะต้องพูดว่าเด็กน่าเกลียดน่าชัง เพื่อมิให้ผีมาเอาตัวไปเสียก่อนจะโต แต่ญาติพี่น้องและบริวารต่างก็แอบชมกันอยู่ลับหลังอยู่เสมอ คำชมนี้จึงเป็นสิ่งที่เฟื่องได้ยินมาตั้งแต่รู้ความ จนกระทั่งเกิดความเคยชิน

วันนี้เฟื่องสวมเสื้อชั้นในคอกระเช้าสีขาว นุ่งผ้าซิ่นสีแดง ซึ่งเป็นสีสองสีที่หล่อนโปรดปรานมาตั้งแต่เด็ก ดวงหน้านวลด้วยแป้งแลดูเด่นอยู่ในรอบผมหยิกเป็นคลื่นน้อยๆตามธรรมชาติ นัยน์ตาดำคมเป็นมันลึบ จมูกขึ้นสันตรงและริมฝีปากอ้มแดงเรื่อด้วยเลือดฝาด ทำให้ดวงหน้าหล่อนดูคล้ายสาวน้อยผู้เลอโฉมมากกว่าเป็นดวงหน้าของเด็กหญิงอายุยังไม่ถึงหนึ่งรอบ

หล่อนทั้งสองเดินมาหยุดอยู่ใกล้ตัวทับทิม ก็ลงมอมเพื่อจะดูว่าเด็กหญิงทำอะไร สาครเป็นคนเอ่ยขึ้นก่อนว่า

“โอ้เอ๋ย! นึกว่าทำอะไร”

“เห็นเป็นแต่คว้านเงาะ” เฟื่องเสริม ยกมือขึ้นลูบผมหยิกหยักศกด้วยท่าทางทะนุถนอมเส้นผมของตน

“แล้วคุณละ ทำอะไรเป็นอีกมั่ง” ทับทิมย้อนทันควัน หน้าตาหล่อนบึ้งขึ้น

ทันที บอกความไม่พอใจ

เด็กผู้หญิงทั้งสามนี้น่าจะเล่นหัวกันได้อย่างสนิท เพราะวัยไล่เลี่ยกันและเห็นกันมาตั้งแต่เกิด แต่เอาเข้าจริงแล้ว การอยู่ในครอบครัวใหญ่เช่นนี้กลับไม่เป็นอย่างที่ควรจะเป็น

สาครกับเฟื่องมองตากันแล้วหัวเราะอย่างขบขัน

“ฟังคุณทิมเขาพูดซิ เขานึกว่าคนอื่นทำอะไรไม่เป็นเหมือนเขาละมัง มิน่าเล่า นายเจิมถึงได้บอกว่าซีเกียดตัวเป็นขน วันๆไม่ยอมทำอะไรสักอย่าง” สาครทำเสียงเหมือนผู้ใหญ่ตำหนิเด็ก

เสียงนางเสมกระแอมเหมือนมีอะไรติดคอ นางบอกลอยๆว่า

“คุณหนูคว้านเงาะมากพอแล้ว จะได้ลอยแก้วให้เจ้าคุณ”

พี่น้องสองสาวมองตากันอีก แล้วหัวเราะคิกคักกันอีก

“อ้อ ของเสวยนี่เอง อร์่อยตายละ” สาครว่า

“มีแต่ซีมีอ” เฟื่องเสริม หล่อนหมดความสนใจกับญาติเพียงแค่นั้น

“คุณสา ไปเก็บดอกมะลิกันดีกว่า จะได้เสียบกิ้งกัลปึงหาให้คุณแม่บูชาพระ”

ทับทิมหมดความกระตือรือร้นที่จะทำงานเสียแล้ว หล่อนวางมีดลง บอกพี่เลี้ยงของหล่อนว่า

“แค่นี้พอแล้วมั้ง ยายเสม”

“ได้แค่นี้ก็ยิ่งดี” นางเสมบ่นเบาๆ ส่งค้อนตามหลังเด็กหญิงทั้งสองไป

“เออ! คุณหนูกำลังทำอยู่ดีๆเกิดโผล่เข้ามาทำลายพิธีเสียทำไมก็ไม่รู้...แล้วคุณหนูไม่ต้องไปฟังเขาณะคะ นายเจิมแกมีปาก แกก็บ่นไปเรื่อยยั้งนั่นแหละ”

“ฉันรู้ว่านายเจิมไม่รักฉันหรอก” ทับทิมว่า ลูกชิ้นยีนพลางบิดตัวไปมาอย่างปวดเมื่อย “ฉันไม่ใช่คุณเฟื่อง นายเจิม...ฮือ...พูดไม่ถูก ฉันไปทำอะไรให้นะ นายเจิมถึงเกลียดฉัน”

นางเสมรวบรวมเปลือกเงาะไปทิ้ง เหลือแต่ขามแก้วบรรจุเงาะที่คว้านไว้เรียบร้อยแล้ว นางก็หยิบชิ้นมาถือเสียเอง

“โอ๊ย! คุณหนูเป็นเด็ก จะไปทำอะไร นายเจิมเกลียดคุณเฟื่องมาตั้งแต่เกิด แกก็รักของแงนะซิ แล้วแกก็เกรงใจนายสุนกับคุณพระด้วย คุณหนูนะ

แกจะมาเกรงทำไม ไม่ได้เป็นอะไรกับแก”

“นายเจิมเป็นแม่เลี้ยง ยังรักลูกเลี้ยง แล้วแม่เลี้ยงฉันไม่เห็นเขารักฉันเลยนะ” ทับทิมปรารถต่อไปอย่างเด็กช่างคิด

“แม่เลี้ยงบางคนก็ร้ายกาจ คุณหญิงท่านทราบ ถึงเลี้ยงคุณหนูไว้เสียเอง พระคุณท่านล้นหัว คุณหนูอย่าลืมเสียก็แล้วกัน...ต่อไปภายหน้าท่านลูกนั่งไม่ไหว คุณหนูจะได้คอยหยอดข้าวหยอดน้ำ” ตอนท้ายนางเสมลดเสียงลงเหมือนกับรำพึงกับตนเอง แล้วตัดบทด้วยการบอกว่า “เดี๋ยวลองล่อยแก้วเองนะคะ”

คุณปู่กลับมาบ้านในตอนดึก ไม่เคยเลยที่จะกลับตั้งแต่เย็นหรือว่าตอนค่ำ ส่วนใหญ่ทับทิมนอนหลับไปแล้วเมื่อท่านนั่งเรือกลับมาถึงบ้าน แต่ถ้ายังตื่นอยู่หรือว่าตกใจตื่นขึ้นมา จะได้ยินเสียงฝีเท้าที่คุ้นเคยเดินผ่านห้องไป พร้อมกับเสียงสเปอร์ติดสั่นร่อนเท้าบูตดังกริ่ง...กริ่งไปตลอดทางจนกระทั่งถึงห้องนอนของท่าน

แต่ไม่ว่าจะกลับดึกเพียงใดก็ตาม กับข้าวคาวหวานในบ้านจะต้องพร้อมอยู่เสมอไม่มีขาดตกบกพร่อง แม้ว่าท่านรับประทานมาจากร้านเจ๊กในเมืองแล้วก็ตาม ท่านก็จะรองท้องอีกครั้งหนึ่งก่อนเข้านอน

หลังอาหารคาวแล้วต้องมีของหวาน มีทั้งอย่างแห้งและอย่างน้ำ

คืนนี้ทับทิมตั้งใจคอยอยู่จนกระทั่งดึก แม้ว่าง่วงแสนง่วงก็ยังฝืนเบิกตากอยคุณปู่ เพื่อจะอวดเรื่องเงาะล่อยแก้ว

ห้องนอนของคุณปู่อยู่ถัดไปจากห้องโถง เป็นห้องกว้างใหญ่ประกอบด้วยตู้ไม้ดำเรียงรายอยู่รอบห้อง นอกจากนี้ยังมีข้าวของอีกมากมายที่ไม่ได้เก็บไว้ในตู้คงวางอยู่บนพื้นห้องจนดูรกไปหมด ถึงกระนั้นพื้นกระดานก็ยังสะอาดเป็นมันปราศจากฝุ่น เพราะมีคนมาเช็ดถูทุกวัน ซ่องลมลยาฉลุเหนือบานประตูต้องสะอาดปราศจากหยากไย่ใยแมงมุม ระเบียบอย่างนี้คุณปู่ค่อนข้างจะเข้มงวดสมกับความเป็นทหารของท่าน

คืนนี้คุณปู่สับสนไม่ได้ควบคุมเด็กในบ้านให้ยกอาหารคาวหวานเข้ามาให้คนที่ทำหน้าที่แทนคือภรรยาของคุณพระสามของเธอ ซึ่งคนทั้งบ้านเรียกสตรีผู้นี้ว่า ‘นายเจิม’ ทำนองเดียวกับเรียกคุณยี่สุ่นว่า ‘นายสุ่น’

การเห็นหน้านายเจิมทำให้ความขึ้นบานของทับทิมลดลงกว่าครึ่งก่อนในบ้านนี้ไม่มีใครหรอกที่จะสรรหาเรื่องมาก่อนและจับผิดหล่อนได้มากที่สุดและบ่อยที่สุดเท่าที่นายเจิม ทั้งที่บางทีคำจับผิดนั้นก็เป็นเรื่องที่ไม่ใช่ความผิดของหล่อนสักนิดเดียว

อย่างเช่นชื่อของหล่อน

‘คนชื่อทับทิมเขาต้องหน้าตาสะสวยคมขำ เพราะทับทิมมันสีแดงกำมองดูไม่จืด นี่หน้าตาจืดชืดเหมือนปลาตายออกยังงี้ ชื่อเข้าไปได้ยังงี้ว่าทับทิม’ นายเจิมเคยเปรยกับคนในบ้านต่อหน้าเด็กหญิง

คราวนั้นทับทิมนั่งหน้าเฉือน เลยชักเกลียดชื่อของตัวเองมาหนึ่งแล้วคราวต่อมาก็เหมือนกัน

‘ดีแต่ไปโรงเรียน ไม่เห็นจะมีอะไรดีอีกเลย’

นายเจิมมักจะพูดอะไรแปลกๆอย่างนี้ เธอไม่เคยถูกอกถูกใจสักอย่างเดียวเวลาเห็นทับทิม ทั้งที่ทับทิมก็ไม่เคยทำอะไรให้เธอ อาจจะเป็นความรู้สึกอย่างที่เรียกกันว่า ‘ไม่ถูกชะตา’ เท่านั้นกระมัง หรือมีอะไรรึที่อาจจะด้วยนิสัยของนายเจิมเป็นอย่างนั้นเอง คือจะเพิ่มความรักให้คนที่มิใคร่ต่อใครรักอยู่แล้วมากมาย และเกลียดเด็กบางคนด้วยความรู้สึกอย่างเดียวคือ ‘ไม่มีใครเขารักมันสักคน เรื่องอะไรฉันจะรัก’

เมื่อเห็นทับทิมคลานเข้ามาหาคุณปู่ นายเจิมก็ส่งค้อนวงใหญ่มาให้พร้อมด้วยสายตาเขียวเขม็งแทนการทักทาย แต่ไม่กล้าพูดเพราะความเกรงใจประมุขของบ้าน เนื่องจากท่านยังไม่ได้พูด

“คืนนี้ยังไม่นอนอีกหรือ ดึกแล้ว” คุณปู่ถามหลานสาว เสียงของท่านห้วนและหนักแน่นตามความเคยชิน

“ยังเจ้าค่ะ” ทับทิมตอบ คลานไปหยิบเสื่อปดยุ้งแล้วมานั่งปิดให้ท่านอยู่ห่างๆ ขณะที่คุณปู่มองอาหารที่จัดมา

คุณปู่ชอบอาหารแปลกๆที่คนในบ้านไม่ค่อยจะแตะต้องกันนัก มักจะเป็นอาหารใส่เนย ซึ่งคนอื่นบอกกว่าเหม็น ทั้งนี้เพราะคนไทยสมัยก่อนนั้นเคยชินกับอาหารรสเผ็ดจัดอย่างน้ำพริก และกลิ่นผักกลิ่นข้าวแบบไทยๆ พวกนมและเนย

กลายเป็นของต่างถิ่นต่างภาษา ไม่มีใครอยากแตะต้องเท่าไร

คุณปู่ไม่เช่นนั้น ท่านชอบอาหารกลิ่นและรสแปลกๆเป็นพิเศษ อย่างเช่นอาหารที่จัดมาคตินี้เป็นของโปรดอย่างหนึ่งของท่าน คุณย่าเคยอธิบายให้ทับทิมฟังเมื่อหล่อนไปถามว่ามันชื่ออะไร ทั้งที่ท่านมองไม่เห็น แต่ท่านก็จำได้

“อ้อ เขาเรียกว่าลุดดีอย่างไรละ เป็นอาหารโบราณ ไม่ค่อยมีใครทำกันนักหรอกสมัยนี้”

ลุดดีเป็นแผ่นแป้งกลมแบน ทอดด้วยเนยเป็นแผ่นเหลืองสวย มีน้ำมันเนยไหลเยิ้มชุ่มฉ่ำ คล้ายกับขนมฝรั่งที่ทับทิมเคยเห็นในรูปในหนังสือฝรั่งที่โรงเรียนใช้กินกับแกงมัสมั่นไก่หอมด้วยกลิ่นเครื่องเทศโดยไม่ต้องพึ่งข้าวสวย

จานซามที่ใช้เป็นจานพิเศษ มีอยู่เพียงสองสามชุดในบ้าน เรียกว่า ‘จานฝรั่ง’ เป็นจานกระเบื้องเนื้อละเอียดรูปแบน มีลวดลายเป็นดอกไม้ฝรั่งประดับอยู่ตรงขอบจาน แล้วคาดด้วยเส้นทอง ซามที่ใส่แกงมัสมั่นก็เป็นซามเข้าชุดกับจานอย่างสวยงาม ต่างกันไปจากซามโคมที่บิรวารในบ้านใช้กินกันเป็นประจำ

“ดีกแล้ว ไปนอนเสียเถอะ” คุณปู่บอกหล่อนอีก “พรุ่งนี้จะต้องไปโรงเรียนไม่ใช่หรือ”

พอได้ยินอย่างนั้น นายเจิมก็ล่ำทับ

“นั่นนะซี จนป่านนี้แล้วยังไม่นอน นางเสมก็ตามใจตินัก ไปไป”

“หนูทำงะลวยแก้วด้วยนะเจ้าคะ” ทับทิมเห็นท่าไม่ดี รีบบอกเสียก่อนจะต้องคลานกลับไปโดยไม่ได้วอดฝีมือ “ทำคนเดียวเจ้าคะ ยายเสมไม่ได้ทำ”

นายเจิมค้อนเด็กหญิงอย่างหมั่นไส้

“แหม จะเอาหน้านี้เอง”

ต่อหน้าคุณปู่ ทับทิมไม่กลัwnายเจิม แต่ถึงอยู่ลับหลังคุณปู่ หล่อนก็ไม่กลัวเหมือนกัน เพราะเดี๋ยวนี้ทับทิมโตจนกระทั่งพอรู้แล้วว่า ไม่ว่าหล่อนจะทำอะไรหรือไม่ทำอะไร นายเจิมก็ทามาเป็นสาเหตุไม่ชอบหล่อนได้ทั้งนั้น

คุณปู่ปรายตามองนายเจิม กระแอมในลำคอ ท่านไม่ได้ดูออกมาสักคำเดียว แต่ถึงกระนั้นอีกฝ่ายหนึ่งก็น้ำมอย เก็บปากเก็บคำได้ทันควัน

“เด็กมันดีใจ มันก็อยากจะวอด” ท่านพูดลอยๆ ไม่เจาะจงว่าเป็นการ

โต้แย้ง หรือว่าตำหนิ หรือว่าอธิบาย “ปฐิณของควาเสร็จแล้วก็จะกินของหวาน
แม่หนูไปนอนเสียก่อน นอนดึกเดี๋ยวจะตื่นสาย”

แค่นี้ทับทิมก็หันบาน ก้มลงกราบคุณปู่ด้วยความปลาบปลื้ม ทำท่าจะ
คลานถอยออกไป แต่ชะงักเมื่อได้ยินท่านพูดขึ้นอีก

“มะรีนนี้เขาจะมีประกวดเครื่องถ้วยในวัดพระแก้ว ปู่จะพาไปดู”

การได้ติดตามคุณปู่ออกไปนอกบ้านเป็นความปลาบปลื้มอย่างสูงสุดสำหรับ
ทับทิม นอกจากไปโรงเรียนแล้ว เด็กผู้หญิงอย่างหล่อนจะต้องอยู่กับบ้าน ไม่มี
โอกาสจะไปเปิดหูเปิดตาที่ไหน นานๆ ครั้งจึงจะได้ไปวัด แล้วก็อีกนานแสนนาน
กว่าจะได้ไปเที่ยว

“แม่เพื่องเขาที่ชอบเครื่องถ้วยนะเจ้าคะ” เสียงนายเจิมบอกเหมือนเจ้าตัว
อดปากไม่อยู่ “เห็นมีชิ้นใหม่ๆ มาละก็ ต้องมานั่งมองอยู่ได้นานๆ ชอบของสวย
ของงามเจ้าคะ”

“ของสวยของงามอย่างหวิมผัดหน้าละก็ใช่” คุณปู่ว่า ท่านไม่ได้ทำเสียงดู
อีกนั่นแหละ แต่กัງวานหนักแน่นในน้ำเสียงทำให้นายเจิมหน้าเหือน “แต่เรื่อง
จะดูว่าของเก่าของแก่สวยงามยังงัย ข้าไม่เห็นมันจะดูสักที”

นายเจิมปิดปากเงียบ ทำให้ทับทิมแทบจะตบมือโห่ร้องออกมาถ้าทำได้
เชอะ! พอรู้ว่าทับทิมจะได้ไปเที่ยวข้างนอกกับคุณปู่ นายเจิมแกก็อยากจะให้
คุณเพื่องหนุนหัวของแกได้ไปบ้างนะซี จะมีอะไร

เครื่องลายครามเป็นงานอดิเรกที่คุณปู่โปรดปรานมากที่สุดตั้งแต่ยังหนุ่ม
หลายสิบปีก่อนทับทิมเกิด ตั้งแต่ท่านยังเป็นทหารผู้น้อยในแผ่นดินพระพุทธรเจ้า-
หลวง เงินทองก็ยังมี เริ่มด้วยการไปเดินดูตามร้านบ้างตามวัดบ้าง อย่างไหน
ราคาถูกพอซื้อได้ท่านก็ซื้อมาเก็บเอาไว้ด้วยใจรัก เพื่อจะดูฝีมือและลวดลาย
ประณีตให้คลายจากความเคร่งเครียดในหน้าที่การงานของท่าน

คุณปู่ได้เข้าขึ้นมาตั้งแต่พลทหาร จนกระทั่งได้เป็นพลตรี ดำรงบรรดา-
ศักดิ์เป็นพระยาในรัชกาลปัจจุบัน

“เจิม” ทับทิมได้ยินเสียงคุณปู่เรียกแว่วๆ เมื่อคลานออกจากห้อง “วันนี้
เจ็กมาอีกหรือเปล่า ข้าให้มันมาตั้งแต่เมื่อวาน ยังไม่เห็นมา”

ทับทิมเลยคลานกลับเข้าไปในฉับพลัน เรื่องนี้นายเจิมคงจะ 모르 เพราะเธอมาคุมโรงครัวทางด้านหลังบ้าน ทับทิมนั่งท่องหนังสืออยู่หน้าบ้านตอนเย็นยังได้พูดกับเงินที่สะพายท่อผ้าบรรจุเครื่องลายครามขึ้นมาจากรือคนนั้นด้วยเลย

“เจ็กกิมมาเจ้าคะ ผากราบเรียนคุณปู่ว่ามีกาน้ำชากับถ้วยชาลายมังกรต้นเมฆ แต่ว่ามังกรสีเล็บเท่านั้นเจ้าคะ ไม่ใช่ทำเล็บ ส่วนเครื่องหยกขาวยังหาไม่ได้อีกเจ้าคะ”

นายเจิมมองเด็กหญิงอย่างไม่พอใจ

“คลานไปคลานมาอยู่นี่เอง ท่านให้ไปนอนไม่ได้ยินหรือ”

“คุณปู่ท่านถามเรื่องเจ็ก...” ทับทิมเถียง แต่คุณปู่ตัดบทว่า

“อย่าเถียงผู้ใหญ่ ไปนอนได้แล้ว...อ้อ แม่หนู ถ้าเจ้ากิมมาอีกให้ใครไปบอกด้วยว่าลายมังกรสีเล็บปู่ไม่เอา กาน้ำชาแบบนั้นมันลายพื้นๆ ใครๆก็มี”

นายเจิมส่งค้อนไล่ตามหลังมา ทับทิมทำเป็นไม่รู้ไม่ชี้เสีย แต่คุณปู่บอกว่า จะพาไปวัดพระแก้ว หัวใจก็พองโตเหมือนกับลูกโป่งอยู่แล้ว พอจะทนายเจิมได้โดยไม่เดือดร้อนอะไรมาก

ความจริง จะว่านายเจิมไม่ได้เป็นญาติกับทับทิมก็คงไม่ถูกนัก คุณย่าบอกว่าเธอเป็นหลานทางๆของคุณย่า จะหลานทางไหนทับทิมยังนับไม่ถูกเหมือนกัน คนในบ้านมีมากมายก็ล้วนแล้วแต่เครือญาติกันทั้งนั้น ไม่รู้ว่าสายไหนต่อสายไหน

หลังจากคุณป้าอี้สุนสมรสไปไม่นาน คุณพระสามีของเธอก็ได้นายเจิมเป็นภรรยา รอง มีหน้าที่เป็นผู้ช่วยคุณป้าอี้สุนควบคุมโรงครัวและดูแลลูกๆของคุณป้าอี้สุน ตัวนายเจิมเองไม่มีลูก เธอเลี้ยงเด็กหญิงสาคร เด็กหญิงเฟื่อง และเด็กชายโกเมนมาตั้งแต่เกิด เพียงแต่ลำเอียงรักเฟื่องมากกว่าใครเพื่อนจนคนเขารู้กันทั้งบ้าน

คุณป้าอี้สุนมีภาระในบ้านมากมาย ไหนจะต้องเป็นแม่บ้านใหญ่แทนคุณย่า ซึ่งมีนัยน์ต้ามืดมัวมาหลายปีแล้ว ไหนจะต้องปรนนิบัติสามี ไหนจะต้องควบคุมสวนผลไม้ซึ่งเป็นรายได้หลักของบ้าน การเก็บผลไม้เป็นงานหนัก ต้องใช้บริวารเป็นจำนวนมาก ตลอดจนการขาย หรือการคัด การเก็บสะสมเอาไว้รอคนมาซื้อ

ทั้งหมดนี้สามีของเธอไม่ได้ช่วยเหลือเพราะถือว่าเป็นงานทางบ้านอย่างหนึ่ง และเป็นทรัพย์สินทางฝ่ายคุณยี่สุนอีกอย่างหนึ่ง

คุณพระทำงานอย่างเดียวคือรับราชการ เขาก็สวมเสื้อราชปะแตนนั่งผ้าม่วง ใส่ถุงน่องรองเท้าลงเรือที่ท่าหน้าออกจากบ้านไป และจะไม่กลับจนกว่าจะสองยาม วันอาทิตย์ก็มักจะออกไปบ้านเพื่อน ทับทิมจึงเกือบจะไม่เคยเห็นหน้าลุงเขยของ หล่อนเลย ทั้งที่อยู่เ็นเขตบ้านเดียวกันแต่ว่าคนละเรือนเท่านั้น

ทับทิมกลับไปอยู่ที่ห้องนอนของตน นางเสมายังไม่หลับ พอได้ยินเสียงฝีเท้า ก็ผงกศีรษะขึ้นมาจากที่นอนบาง ๆ ปลายตีนเตียงของเด็กหญิงแล้วแหวกมุ้งออกมาหนึ่ง

“กลับมาช้าจริง คุณหนู” นางว่าตามความเคยชิน

คราวนี้ทับทิมอารมณ์ดีเกินกว่าจะโกรธ

“คุณปู่จะพาฉันไปวัดพระแก้ว” ทับทิมอวด เปิดมุ้งเข้าไปนั่งบนเตียงเล็กๆ ของตัวเองอย่างปลื้มใจ

ทับทิมเป็นคนเดียวที่เข้าใจว่า เหตุใดคุณปู่จึงส่งหล่อนไปเรียนในโรงเรียนฝรั่ง ชื่อโรงเรียนอัสสัมชัญคอนแวนต์ ส่วนคนในบ้านตอนแรกๆ ก็วิตกทุกซักร้อน กลัวว่าเด็ก ๆ จะต้อง ‘เข้ารีต’ คือเปลี่ยนไปนับถือคริสต์ศาสนาเสียหมด ความจริงแล้วทับทิมไม่เห็นว่าจะต้องมีอะไรน่าวิตก เพราะว่าครูที่สอนแม้ว่าเป็นแม่ชีของ คริสต์ศาสนา และเป็นหม่อมซึ่งนับถือคริสต์ศาสนาเช่นเดียวกับแม่ชี แต่คนพวกนี้ก็ได้บังคับนักเรียนแต่อย่างใดว่าจะต้องเปลี่ยนศาสนาไปนับถืออย่างเดียวกั บตน

ตอนแรก คุณปู่เริ่มด้วยการส่งโกเมนหลานชายไปเข้าโรงเรียนอัสสัมชัญ ซึ่งเปิดสอนเฉพาะเด็กผู้ชาย ท่านให้เหตุผลกับคุณยี่สุนว่า

“เดี๋ยวนี้ภาษาฝรั่งมันค่าซึกจะจำเป็น เพราะว่าเราต้องคบค้ากับฝรั่ง ให้ เจริญทันฝรั่ง ชุณนางหนุ่ม ๆ สมัยนี้พูดฝรั่งกันได้หลายคน ตำแหน่งการงาน ก็ไปได้เร็วกว่าคนอื่น ต่อไปพอว่าเห็นจะต้องใช้กันมากกว่านี้แน่นอน เจ้านายท่าน ก็ทรงสำเร็จมาจากเมืองฝรั่งทั้งนั้น เจ้าโกเมนโตขึ้นน่าจะจะต้องไปเรียนเมืองฝรั่ง

ให้มันเรียนโรงเรียนฝรั่งเสียแต่เล็กได้ฝึกฝนภาษา”

“แล้วอย่างเด็กๆ ผู้หญิงล่ะเจ้าคะ คุณพ่อ” คุณยี่สุนัถาม “เรียนโรงเรียนไทยดีไหมเจ้าคะ”

“ให้เข้าโรงเรียนฝรั่งเถอะ เรื่องเข้ารีตเขาไม่บังคับหรอก ไปเรียนที่โรงเรียนอัสสัมชัญคอนแวนต์นั่นะ ถึงเป็นผู้หญิงก็ควรจะมีความรู้เอาไว้ ได้ช่วยตัวเองได้”

ครูในโรงเรียนมีทั้งแม่ชีที่เป็นหม่อม แม่ชีที่เป็นชาวญวน ซึ่งนักเรียนเรียกว่า ‘มาเซอร์’ สมัยนั้นนักเรียนทั้งโรงเรียนมีอยู่น้อยมาก รวมกันแล้วไม่กี่สิบคน จึงเรียนรวมอยู่ห้องเดียวกัน แต่ว่าแยกกันคนละแถวตามชั้นเรียน แบ่งเป็นพวกอังกฤษกับฝรั่งเศส

นักเรียนคนไหนเป็นพวกอังกฤษก็เรียนวิชาต่างๆ ด้วยภาษาอังกฤษ ไม่ว่าคำนวณ ประวัติศาสตร์ หรือวรรณคดี ล้วนเรียนจากตำราภาษาอังกฤษตั้งแต่เล็ก คนไหนเป็นพวกฝรั่งเศสก็เรียนตำราภาษาฝรั่งเศส แม่ชีจะกวาดชั้นให้อ่านหนังสือภาษาที่นักเรียนเลือก และหัดให้พูดภาษานั้นๆ จนคล่องปาก

ทับทิมเลือกภาษาฝรั่งเศส เพราะว่าไปติดใจครูสาวคนหนึ่งที่มาช่วยสอนอยู่ในโรงเรียน เธอเป็นชาวฝรั่งเศส หน้าตาสะสวยราวกับรูปวาดของนักบุญหญิงสาวสวยซึ่งแขวนอยู่ตามผนังในห้องเรียน และพูดภาษาฝรั่งเศสได้ไพเราะน่าฟังเหมือนเสียงดนตรี

ครูสาวคนนี้ ใครๆ เรียกเธอว่า ‘มาดมัวแซลอิซา’ ออกเสียงตามแบบที่นักเรียนเรียกกันก็คือ “มาดมัวแซลอิซะ”

วันนี้ก็เหมือนวันก่อนๆ ทับทิมนั่งเรือไปพร้อมกับสาครและเฟื่อง มีโกเมนนั่งตรงหัวเรือ คนแจวเรือชื่อตาผล ออกจากคลองสานไปจนถึงแม่น้ำเจ้าพระยาแล้วข้ามฟากไปจนถึงโรงเรียนซึ่งอยู่ทางฝั่งกรุงเทพฯ

การนั่งไปในเรือจนออกแม่น้ำเป็นเรื่องสนุกสำหรับทับทิม ถึงแม้จะเห็นอยู่ทุกเมื่อเชื่อก็ไม่เคยเบื่อ ภาพที่เห็นแตกต่างไปจากสองฝั่งคลองที่มีแต่เรือกสวนครีမ်เขียวขจี ผ่านบ้านหลังใหญ่ๆ งามๆ ปลูกริมคลอง โดยเฉพาะบ้านของสมเด็จพระยา ซึ่งมีอุทยานงดงาม เลี้ยงนกยูงทางยาวระยิบเดินกรีดกรายไปมาให้เห็น

ในบางครั้ง เรือของทับทิมสวนทางกับเรือเล็กๆ บรรทุกผลไม้มาเต็มลำเรือ บางทีก็เรือของชาวบ้านด้วยกันแจวขึ้นหน้าไป สมัยนั้นถนนยังมีน้อยมาก รถยนต์มีนับคันด้วยนานๆ จึงจะเห็นสักคัน ล้วนเป็นรถของเจ้านายและพวกขุนนางคนใหญ่คนโต ส่วนชาวบ้านใช้เรือสัญจรไปมาตามลำคลองได้ง่ายดายและสะดวกกว่า

เมื่อออกมาถึงแม่น้ำ ภาพที่เห็นชินตาคือเรือกลไฟ มีปล่องควันขึ้นโขมง กำลังลากจูงเรือบรรทุกข้าวสารขึ้นล่องอยู่หลายลำด้วยกัน คนแจวเรือต้องค่อยๆ แจวเลียบไปตามริมแม่น้ำ ก่อนจะตัดสินใจแจวเรือออกกลางแม่น้ำตัดตรงไปอีกฟากหนึ่ง เพื่อไม่ให้ปะทะเข้ากับขบวนเรือโยง

บ้านเรือนแน่นขนัดอยู่สองฟากแม่น้ำ มีสะพานทอดยาวออกมาเหนือเสาสูงๆ ระเกะระกะที่ค้ำตัวบ้านอยู่ ในตอนเช้า เมื่อดวงตะวันทอแสงสีทองลงบนพื้นน้ำสีเนื้อใสดุจง ชีวติริมฝั่งน้ำดูคับคั่ง มีเรือของแม่ค้าจอดแวะอยู่ตามหัวสะพานเพื่อซื้อขายกับเจ้าของบ้าน บางครั้งเรือสำปั้นลำเล็กพายผ่านมา มีลูกศิษย์วัดคัดท้าย พาพระสงฆ์ซึ่งบิณฑบาตเสร็จแล้วกลับไปวัด มองเห็นจีวรเป็นสีเหลืองอร่ามแข่งกับแสงตะวัน

“ข้ามแม่น้ำนี้ลำบากจังนะ ต้องระวังไม่ให้โดนเรือโยง แต่ฉันก็ชอบ ลมเย็นเย็น” ทับทิมว่า

“พูดอยู่ได้ ยังกะเกิดมาเพิ่งจะเคยเห็น” สาครว่า เหลียวไปมองเรือลำที่ผ่านมาอย่างสนใจ เมื่อเห็นว่ามีคนนั่งอยู่กลางเรือเช่นเดียวกับหล่อน

เรือหลายลำมีพวกผู้ชายหนุ่มๆ นั่งอยู่ ตั้งแต่พวกข้าราชการซึ่งสวมเสื้อราชปะแตนสีขาวเนื้อหนา นุ่งผ้าม่วงสีน้ำเงิน ไปจนกระทั่งถึงนักเรียนชายหนุ่มๆ ้วยสิบห้าไปจนถึงสิบแปด สาครมักจะมองผู้โดยสารเหล่านั้นอย่างสนใจเป็นพิเศษ บางทีก็ทำเอียงอายถ้าหากว่าพวกเขามองหล่อนบ้าง

ก็หล่อนเป็นสาวแล้วนี่นะ

สาครพูดกับทับทิมไม่ได้นาน เพราะว่าหล่อนมักจะมาที่ท่าค้าขายแบบนี้แหละ คล้ายๆ กับนายเจิมไม่มีผิด ส่วนเฟื่องเป็นคนที่ยีบบกว่าพี่สาว หล่อนไม่สนใจสิ่งใดนอกจากเสื้อผ้า ผมผิวและความงามของตนเอง

ก่อนจะขึ้นจากเรือเมื่อถึงโรงเรียน เฟื่องจะควักกระຈกບานเล็กๆ นำเอ็นดู

ออกมาส่องดูหน้าตนเอง ลูบผมที่ปลิวปรกหน้าผากตามแรงลมให้เรียบร้อย ทันเวลาก้าวขึ้นจากเรือพอดี

มาดมัวแซลลือซ่าคอยอยู่แล้วเมื่อนักเรียนมาถึงโรงเรียน เธอเป็นสตรีสาวร่างสูงระหง ผิวขาวจัดเหมือนกับนมสดที่แช่เกลี้ยง้วนนำมาส่งที่บ้านเป็นครั้งคราว ดวงหน้าสวยสดเหมือนกับรูปวาดนักบุญสตรีต่างๆ ที่แขวนอยู่ตามผนังโบสถ์

ทับทิมชอบมองเส้นผมหยิกสลวยที่ซอยไว้เป็นทรงสั้น สีทองมันระยิบระวกับไหมทองคำ นัยน์ตาสีฟ้าแจ่มใสเหมือนท้องฟ้าฤดูหนาว ไม่ผิดอะไรกับตุ๊กตาฝรั่งซึ่งเคยเห็นในร้าน ทำให้รู้สึกว่าคุณและนัยน์ตาสีดำของตนนั้นช่างดำมืดเสียนี้กระไร

มาดมัวแซลสวมเสื้อแขนสั้นตัดด้วยผ้าลินิน ลงแป้งขาวสะอาดรีดเรียบ เธอมุ่งกระโปรงยาวคลุมน่องลงมาเกือบถึงข้อเท้า และที่ทับทิมชอบนักก็คือได้แอบเลิกลายกระโปรงมาดมัวแซลมองดูกระโปรงชั้นในซึ่งเป็นผ้าเนื้อละเอียดสีขาวติดลูกไม้บางเบาราวกับใยแมงมุมดูเล่น

เรื่องนี้เป็นความลับ รู้กันแค่มาดมัวแซลกับเด็กนักเรียนรุ่นเยาว์ไม่กี่คน

เริ่มต้นด้วยความมูตรีของเพื่อนร่วมชั้นของทับทิมเอง ตั้งแต่อายุแปดขวบวันหนึ่งมาดมัวแซลนั่งอยู่บนเก้าอี้ที่สนาม กระโปรงแผ่ห้อยลงมาเหมือนร่มคันใหญ่ เพื่อนคนหนึ่งก็เลยคลานไปทางด้านหลังเก้าอี้ แอบดูกระโปรงชั้นในที่เห็นชายลูกไม้รำไรแผ่อยู่ระกับพื้นหญ้าเขียวสด

พอมาดมัวแซลจับได้ ดูเอาเสียใหญ่ แต่แล้วก็หัวเราะอย่างขบขันเมื่อฟังคำอธิบายตะกุกตะกักจากเด็กๆ ว่าไม่เคยเห็นกระโปรงชั้นในมาก่อน ไม่ทราบว่าเป็นอะไร เพราะเด็กๆ ไปโรงเรียนก็นุ่งโจงกระเบนกันทุกคน

มาดมัวแซลอนุญาตให้นักเรียนเล็กๆ แอบเลิกลายกระโปรงดูได้นิดหน่อย โดยเธอทำเป็นไม่รู้ไม่ชี้เสีย แต่เธอจะอนุญาตให้เฉพาะเด็กที่สอบได้ที่หนึ่งในแต่ละชั้นเรียนเท่านั้น

ชั้นของทับทิมมีอยู่ ๓ คน เมื่อก่อนทับทิมได้ที่สามคือรั้งที่โหลเป็นประจำ แต่ด้วยความตั้งใจมาดมัวแซล เด็กหญิงจึงมานะพยายามท่องหนังสือจนกระทั่งสอบได้ที่หนึ่งได้สำเร็จ กลายเป็นนักเรียนคนโปรดของมาดมัวแซล

“บองซูร์^๒ มาดมัวแซล” ทับทิมทักทายแทนการทำความเคารพเมื่อเดินไปถึงตัวครูเหม่่ม แล้วยกมือขึ้นไหว้อีกทีหนึ่งตามความเคยชิน

“บองซูร์ ทับทิม” มาดมัวแซลตอบด้วยสีหน้ายิ้มแย้ม เธอจำชื่อนักเรียนได้ทุกคน เพราะว่ามีไม่มากนัก

โรงเรียนคือตึกแบบฝรั่ง ทรวดทรงหน้าเตอะมองดูขึงขังและไม่ค่อยจะน่าสบายนัก แต่ว่าต้นไม้ใหญ่ที่ขึ้นอยู่คร่อมรอบตึกทำให้ภายในตึกเย็นสบาย นั่งเรียนได้โดยไม่ต้องอุดอู๊ดแม้ในยามบ่าย ชั้นเรียนแต่ละชั้นมีเด็กเพียงสามสี่คน จึงเรียนรวมกันในห้องใหญ่ แต่ว่าแยกห่างกันคนละแถว ต่างคนต่างเรียนหนังสือของตนเอง

ถึงเวลาพักกลางวัน เด็กๆออกจากห้องเรียนมาเดินเล่นที่สนาม แต่ไม่ได้วิ่งเล่นกลางแจ้งแต่ร้อนกัน หากแต่มานั่งกันเงิบๆอยู่ตรงลานนั่งเล่น ซึ่งมีหลังคาใหญ่คลุมอยู่คล้ายกับศาลา แต่ว่าไม่ใช่หลังคาศาลาทรงแหลมสูงอย่างศาลาวัดเป็นศาลาแบบฝรั่ง...หรืออย่างน้อยทับทิมคิดว่ามันเป็นแบบฝรั่ง เพราะทรงมันค่อนข้างแบน ตรงริมศาลามีม้านั่งยาวให้เด็กผู้หญิงนั่งเล่นกันได้ คุยกันก็ได้ แต่ว่าต้องไม่ซุกชนจนเกินไป

เด็กผู้หญิงจะต้องสงบเสียงมเรียบร้อย...นี่คือกฎเกณฑ์เข้มงวดอย่างหนึ่งซึ่งเด็กผู้ชายไม่ต้องรับรู้ด้วย...ไม่ตะโกน ไม่เอะอะ ไม่วิ่งไล่กันจนล้มลุกคลุกคลานจนเสื้อผ้าเประอะเปื้อน จะวิ่งเล่นกันบ้างก็ได้นิดหน่อยพอเป็นการออกกำลังกาย แต่ส่วนใหญ่จะเล่นหมากเก็บบ้าง คุยกันบ้างตามประสาเด็กผู้หญิง

ทับทิมเป็นคนที่ไม่ชอบคุยกันเฉยๆ รู้สึกอึดอัดอยากจะทำอะไรมากกว่านั้น ถ้าวันไหนเพื่อนๆ เล่นเรีรีข้าวสารหรือเล่นมอญซ่อนผ้าก็ค่อยยังชั่วหน่อย แต่ถ้าเล่นหมากเก็บก็น่าเบื่อหน่าย หล่อนจึงมักจะไปคุยกับมาดมัวแซล เพราะว่าเธอมีสิ่งที่เด็กหญิงชอบมากที่สุดคือหนังสือฝรั่งซึ่งเต็มไปด้วยภาพประกอบ บางเล่มก็สีสวยสดราวกับของจริง

รูปที่เด็กหญิงชอบมากที่สุดคือขนมฝรั่งแบบต่างๆ บางอย่างซ้อนขึ้นไป

^๒ Bonjour (บองซูร์) = อรุณสวัสดิ์

เป็นชั้น ตั้งแต่ชั้นล่างซึ่งใหญ่สุดไปจนชั้นบนซึ่งเล็กสุด ราวหน้าด้วยครีมสีขาว แล้วประดับดอกกุหลาบสีแดงสดราวกับดอกไม้จริง แต่มาดมัวแซลอิซาหัวเราะ แล้วบอกว่าทำด้วยน้ำตาลทั้งนั้นเลย

“ขนมพวกนี้ทำด้วยแป้ง น้ำตาล แล้วก็เนย” เธอบอกทับทิม “ไม่เหมือนขนมของไทย ขนมไทยมักจะทำด้วยน้ำตาลจากมะพร้าวหรือต้นตาล แล้วก็กะทิ”

“ทำจากเนยหรือคะ มาดมัวแซล” ทับทิมทวนคำ นึกถึงคุกกี้ขึ้นมาได้ “คุกกี้ของหนูชอบเนยมากค่ะ”

ทับทิมพูดภาษาฝรั่งเศสได้แล้วตอนนั้น เพราะว่ามาดมัวแซลไม่ยอมพูดภาษาไทยกับนักเรียนเลย นอกจากนี้เวลาคุยกันในโรงเรียนก็ต้องพูดภาษาฝรั่งเศสกันเองระหว่างเพื่อนๆ ที่เลือกเรียนภาษาฝรั่งเศสด้วย ตอนแรกถึงตะกุกตะกักบ้าง จนไม่ค่อยอยากจะพูดอะไรกัน แต่นานๆ เข้าก็พอจะพูดได้เอง อย่างเช่น ทับทิมพูดกับมาดมัวแซลนี่แหละ

“คุกกี้ของหนูชอบเนยมากหรือจ๊ะ” มาดมัวแซลถามอย่างเอ็นดู ความจริงเธอคงจะถามไปอย่างนั้นเอง เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนหัดพูดมากขึ้น “ท่านรับประทานอะไรบ้างล่ะ”

“หลายอย่างค่ะ ขนมปังทาเนย แล้วขนมฝรั่งกุฎีจีน”

คำหลังคือขนมฝรั่งที่พวกชาวบ้านแถวกุฎีจีนเป็นผู้ทำขึ้นมาก่อน คุกกี้บอกว่าพวกนี้มีเชื้อสายฝรั่งโปรตุเกส ย้อนไปได้จนถึงสมัยพระนารายณ์เมื่อครั้งกรุงเก่า แต่ว่าจะกี่ร้อยปีมาแล้วทับทิมก็ไม่รู้เหมือนกัน เพราะรู้จักพระเจ้าอยู่หัวแค่สองพระองค์ คือพระพุทธเจ้าหลวงเมื่อแผ่นดินก่อน และพระเจ้าอยู่หัวพระองค์นี้นั่น

ทับทิมมองดูขนมเล็กๆ ในภาพอย่างติดอกติดใจ แล้วบอกมาดมัวแซลว่า

“หนูอยากทำขนมอย่างนี้รับประทานจังเลยคะ คงอร่อยกว่าขนมฝรั่งกุฎีจีนนะคะ”

“รสหวานมากจ๊ะ ทำไม่ยากหรอก แต่ว่าจะเมื่อยตอนตีไข่”

“มาดมัวแซลทำเป็นหรือคะ” ทับทิมถามอย่างทิ้ง

มาดมัวแซลอมยิ้ม

“ทำเป็น”

“มาดมัวแซลสอนหรือเปล่าคะ” ทับทิมถามออกไปตรงๆ อย่างคนใจร้อนกว่าจะนึกขึ้นมาได้ว่าไม่ควรถาม ก็ปล่อยออกไปแล้วทั้งประโยค

“เปล่า” มาดมัวแซลตอบสั้นๆ “ฉันทำเองที่บ้าน”

บ้านของมาดมัวแซลอยู่หลังโรงเรียนนี้เอง เดินไม่กี่ก้าวก็ถึง เป็นบ้านไม้ชั้นเดียวลักษณะโปร่งสบายด้วยต้นไม้ใหญ่ๆ ร่มเย็น เธอไม่ได้ปลูกต้นกล้วยหรือมะพร้าวอย่างชาวบ้านโดยมาก หากแต่ปลูกต้นหางนกยูงฝรั่งซึ่งออกดอกสีแดงสดเหมือนเปลวเพลิงในฤดูร้อน และปลูกดอกไม้หลายชนิด ล้วนแต่เป็นดอกไม้ฝรั่งที่สวยงามแต่ว่าไม่ค่อยหอม นอกจากนี้ตรงระเบียงยังแขวนกล้วยไม้ที่สวยงามแปลกๆ ไว้อีกหลายกระเช้าด้วย

มาดมัวแซลอาศัยอยู่กับพ่อและแม่ของเธอ ทับทิมยังเด็กเกินกว่าจะเข้าใจว่าชาวต่างประเทศพวกนั้นเป็นใคร และมาทำอะไรอยู่ในเมืองไทย ไม่มีใครอธิบายให้เข้าใจด้วย เด็กผู้หญิงจึงรู้แต่เพียงว่ามาดมัวแซลเป็นหม่อมสาวทำหน้าที่สอนหนังสืออยู่ในโรงเรียน เธอสอนอยู่จนกระทั่งสามปีต่อมา ก็ลาออกเพื่อไปสมรสกับฝรั่งด้วยกัน แล้วหลังจากนั้นอีกไม่นานก็เดินทางกลับบ้านเกิดเมืองนอน

แต่ก่อนที่มาดมัวแซลจะลาออกจากโรงเรียน เธอได้ถ่ายทอดความรู้พิเศษไว้ให้ทับทิมอย่างหนึ่ง คือวิชาทำขนมอย่างที่เด็กหญิงอยากจะเรียน

คนแรกที่ได้ชิมขนมฝีมือของเด็กหญิง คือคุณป้านั่นเอง

การเรียนทำขนมกับมาดมัวแซลไม่ใช่ของยาก แต่ก็ไม่ใช่ของง่ายสำหรับเด็กอายุสิบขวบ

แต่อย่างน้อยทับทิมผ่านเรื่องที่ยากที่สุดมาแล้ว คือขออนุญาตคุณป้ามาเรียนทำขนมกับครูหม่อม จึงไม่กล้าทอดย ไม่ว่าเรื่องตีไข่ที่เมื่อยแสนเมื่อย หรือตีเนยที่เมื่อยน้อยกว่าหน่อย แต่ก็ยังเรียกได้ว่าเมื่อยอยู่นั่นเอง

ตอนแรกทับทิมขออนุญาตคุณย่า แต่ว่าย่านไม่เห็นด้วย

“จะไปเรียนทำไมกับขนมฝรั่งมั่งค่า ขนมไทยๆ มีอีกถมเถ นางเสมอยากจะสอนตัวสั้นไปเสียอีก”

“ยายเสมดูจะตายไปเจ้าค่ะ” เด็กหญิงหน้าม้อยลง แต่ยังไม่ยอมแพ้
“หลานไม่อยากจะเรียนด้วย มาดมัวแซลใจดีกว่าเป็นก่อง”

เด็กหญิงสารซึ่งเผลอนั่งพับเพียบอยู่ใกล้ๆ หัวเราะคิกขื่นมา หล่อนพูด
ขึ้นมალอยๆ ไม่เจาะจงว่าเป็นการฟ้อง

“เพราะมาดมัวแซลสวยไซ้ใหม่ คุณทิมเลยติดใจ”

“แล้วไม่จริงหรือ” ทับทิมหันไปเถียงทันควัน “หรือว่าคุณจะให้ฉันติดใจ
ยายเสม”

คุณย่ากระแอม คลำหากระโถนแล้วก้มลงบ้วนน้ำหมาก ท่านไม่ได้ดู เพียง
แต่ใช้เสียงกระแอมเป็นสัญญาณเตือน เด็กหญิงทั้งสองจึงสงบปากสงบคำเพียง
แค่นั้น

ทับทิมยังเด็กเกินกว่าจะเข้าใจตนเองว่า ความติดอกติดใจที่มีต่อครูสาว
สวยใจดีนั้นคือความว่าเผลอย่างหนึ่งของเด็กที่ขาดแม่ ถึงคุณย่าจะให้ความเมตตา
เพียงใดก็ตาม ความสูงวัยและดวงตามืดมัวของท่านเป็นเครื่องกีดขวางมิให้ท่าน
ใกล้ชิดกับทับทิมอย่างแม่กับลูกอยู่ดี

ส่วนนางเสมนะหรือ...ห่างไกลออกไปอีกมากนัก

มาดมัวแซลผู้เป็นสาวสวยและใจดีจึงก้าวเข้ามาแทนที่แม่ผู้ทับทิมไม่เคย
มีโอกาสดูเห็นหน้า

เมื่อคุณย่าไม่อนุญาตให้ทับทิมไปเรียนวิชาทำขนมกับมาดมัวแซล เด็กหญิง
เดือดร้อนทวนทวนอยู่หลายวัน ในที่สุด ด้วยนิสัยไม่ยอมแพ้ใครง่ายๆ หล่อน
จึงเสี่ยงไปขออนุญาตคุณปู่อีกคนหนึ่ง

ถ้าหากว่าคุณปู่อนุญาต คุณย่าก็ไม่มีทางขัดได้

ระยะนี้คุณปู่กำลังอารมณ์ดี ทับทิมสังเกตว่าท่านมักจะคุยกับลูกหลานเป็น
เวลานานๆ กว่าเมื่อก่อน อย่างเช่นคืนหนึ่ง คุณปู่ยี่สุนมารับใช้ท่านตอนอาหารค่ำ
มีเด็กหญิงนั่งเหมยมองคอยโบกสลับดุ้งให้อยู่ห่างๆ ก็ได้ยินท่านเล่าเรื่องแว่วๆ
ด้วยสีหน้าอึมเิบว่า

“ในหลวงทรงสถาปนาเจ้าจอมท่านขึ้นเป็นพระนางแล้ว แม่สุน พระโอรส
องค์นี้จะได้เป็นเจ้าฟ้าตั้งแต่ประสูติอย่างไรละ”

ทับทิมได้ยินผู้คนในบ้านพูดเรื่องนี้กันอยู่เหมือนกัน เพราะเป็นข่าวที่ตื่นเต้นกันมากกว่าพระเจ้าอยู่หัวจะทรงมีพระราชโอรส หลังจากครองแผ่นดินมาสิบห้าปีเข้าที่แล้ว ก่อนหน้านี้อย่างไรก็ไม่ทรงมีรัชทายาทเลย นอกจากพระเจ้าน้องยาเธอซึ่งต่างก็สิ้นพระชนม์ไปที่ละองค์สององค์อย่างน่าใจหาย เพราะแต่ละองค์ยังพระชนมายุยังไม่มากด้วยกันทั้งสิ้น

“น่าปลื้มใจนะเจ้าคะ” คุณป้ายี่สุนคล้อยตามด้วยดวงหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใส “ขอให้พระโอรสที่เกิดเจ้าประคุณ คุณพระเองก็เล่าให้อิฉันฟังว่าที่กระทรงเขาดีใจกันทั้งนั้น”

“ต้องเป็นพระโอรสสิ” คุณป้าตอบอย่างมั่นใจ ท่านดักชนมเข้าปากซ้าๆ เพลิดเพลินกับเรื่องที่พูด “พ่อคาดไว้ไม่ผิดหรอก ดูไปเถอะ เอะ! แม่หนู ดึกแล้วทำไมยังไม่นอนอีกล่ะคืนนี้”

คุณป้าถามอย่างนี้แปลว่าท่านเปิดทางให้พูด หากว่ามีเรื่องอะไรที่อยากจะขอท่าน เด็กหญิงจึงตอบว่า

“คุณป้าเจ้าคะ หนูอยากไปเรียนทำขนมกับครูหม่อม จะได้ทำขนมให้คุณป้ารับเจ้าคะ”

คุณป้ายี่สุนทำเฉยๆ เสีย หากสีหน้าบอกว่ารู้เท่าทัน ถ้าหากว่าเธอจะพูดออกมาว่าคุณย่าไม่อนุญาต คุณป้าก็ต้องไม่อนุญาตเหมือนกัน แต่เธอทำเป็นไม่รู้-ไม่ชี้เพื่อเปิดทางสะดวกให้เด็กหญิง

ทับทิมรักคุณป้ายี่สุนก็ตรงใจดีนี่แหละ คนในบ้านนี้ยกเว้นคุณป้าคุณย่าแล้ว ไม่มีใครเมตตาปราณีทับทิมเท่าคุณป้ายี่สุนเลยสักคน จนหล่อนเคยนึกอยากจะเป็นลูกสาวของเธอเสียนัก

แต่ทับทิมนี้ไปไม่ได้ตลอด เพราะเฟื่องกับสาครเป็นลูกสาวแท้ๆ ของคุณป้าอยู่แล้ว แล้วทั้งสองคนนั้นเขาก็กีดกันจะตายไป ไม่ให้ทับทิมได้มีโอกาสเคล้าเคลียแม่ของเขา บางทียังจำคำพูดของนายเจิมมาเหน็บแนมให้เจ็บใจเสียอีก

“ยี่ ลูกกาเหว่า ลูกวัวหลงแม่ คุณแม่ไม่ใช่แม่ของตัวสักหน่อย มากอดอยู่ได้”

ด้วยสัญชาตญาณ ทับทิมรู้อีกนั่นแหละว่า ถึงคุณป้ายี่สุนเมตตาปราณี

หล่อนแค่ไหน ก็เมตตาแค่หลาน ถึงอย่างไรก็ยังไม่รักเหมือนอย่างรักลูกแท้ๆ ของเธออยู่นั่นเอง

คุณปู่ขมวดคิ้วหนาเป็นพุ่ม มองเด็กหญิงนั่งอยู่ครู่หนึ่ง จนหล่อนหนาวๆ ร้อนๆ ไม่รู้ว่าท่านจะว่าอย่างไร แต่ท่านถามเพียงว่า

“ต้องเสียค่าครูเท่าไร”

ทับทิมไม่เคยนึกมาก่อนเลยว่าต้องเสียเงินด้วย

“ครูไม่ได้บอกเจ้าค่ะ”

“เจ้าไปถามเสียให้แนก่อนว่าเสียเงินเท่าไร แล้วทำไมถึงอยากไปเรียนทำขนมฝรั่ง ขนมไทยอีกมากมายทำไมไม่หัดทำ นางเสม้มันก็สอนได้”

พูดเหมือนคุณย่าไม่มีผิด ทับทิมชักจะใจฝ่อ แต่ก็ต้องแข็งใจตอบ

หล่อนรู้ว่าต้องมีเหตุผลเวลาจะขออะไรสักอย่างจากคุณปู่ ถ้าขอพล่อยๆ สักแต่ว่าอยากได้ละก็ เป็นถูกไล่กระเจิดกระเจิงออกจากห้องแทบไม่ทันทีयरละ

“หลานชอบขนมฝรั่งเจ้าค่ะ ถ้าทำเป็นแล้วจะทำให้คุณปู่รับอย่างไรละเจ้าค่ะ กลิ่นหอมนมหอมเนยดีเจ้าค่ะ”

คุณปู่หนึ่ง ไม่ตอบรับหรือปฏิเสธตรงๆ หากแต่ยั่วว่า

“ไปถามครูว่าต้องเสียเงินเท่าไร”

คำตอบนี้ทับทิมถือว่าเป็นการอนุญาตล่วงหน้าครึ่งหนึ่งแล้ว โลงใจจนก้มลงกราบคุณปู่ตรงนั้นเอง

มาดมัวเชลคิดค่าเล่าเรียนหนึ่งบาท ไม่จำกัดเวลา หมายถึงมาหัดทำไปเรื่อยๆ จนกว่าจะเห็นว่าคล่องแคล่วดีแล้ว จะเลิกเมื่อไรก็ตามใจ จะเป็นกี่เดือนก็ปึกได้ โดยมาหัดทำสัปดาห์ละหนึ่งครั้ง

นางเสมเป็นคนเดียวที่บ่นอุบอิบว่าแพง พร้อมกับแถมท้ายตามนิสัยว่า

“ขนมสาละเอย ขนมไข่เอย บ่าวเองทำได้ทั้งนั้น คุณหนูหัดทำกับบ่าว ไม่ต้องเสียเลยสักแดงเดียว ไม่รู้ว่ามีมาเสียทำไมตั้งบาท แพงจะตาย”

แต่ว่านางเสมเองก็ตื่นเต้นไม่น้อย ถือโอกาสติดตามมาด้วยในฐานะพี่เลี้ยง และเพื่อจะมาดูวิธีทำขนมฝรั่งด้วยพร้อมๆ กัน

ทับทิมถอดรองเท้าไว้หน้าประตู แล้วรีบก้าวตามมดแมลงแมลงเข้าไปในบ้านพักของเธอด้วยความตื่นเต้นจนมือไม่สั่นไปหมด

ความจริงเด็กหญิงเคยเห็นบ้านครุมาหลายหนแล้ว แต่ยังไม่เคยเข้านอก-ออกในอย่างใกล้ชิดเหมือนครั้งนี้ เมื่อเข้ามาจึงรู้สึกว่แปลกตา อย่างน้อยก็แปลกไปจากบ้านของหล่อนมากทีเดียว

“ยี่นตะลึงอะไรละ คุณหนู” นางเสมผู้ก้าวตามหลังมากระซิบดู รุนหลังเด็กหญิงให้ก้าวเดิน “ทำยังกะเกิดมาไม่เคยเห็นบ้านคนอื่น ลำรวมกิริยาหน่อยซียายเขา”

ภายในบ้านของมดแมลงแมลงโปร่งโล่ง สะอาดสะอาดและสว่างไสวเกือบจะเหมือนกับอยู่กลางแจ้ง คงจะเป็นเพราะหน้าต่างในห้องมีอยู่หลายบาน แดดยังเปิดเอาไว้หมด จึงไม่มีมืดครึ้มอย่างในบ้านของทับทิมที่มักจะปิดหน้าต่างส่วนใหญ่เอาไว้เป็นประจำ เปิดเอาไว้แค่หนึ่งหรือสองบานเป็นอย่างมาก พอไม่ให้ห้องมืดสนิทเท่านั้น

ความรู้สึกอย่างที่สองรองลงจากรู้สึกว่าบ้านนี้สว่าง คือบ้านนี้ทำไม่ถึงได้โล่งนัก ไม่มีข้าวของเก็บเต็มเอาไว้มากมายหมดทุกห้องอย่างในบ้านของทับทิม แต่ในความโล่งนั้นคือความมีระเบียบและความงามน่าดู

ในห้องด้านหน้ามีเก้าอี้ไม้ดำพนักบุหวาย รูปทรงแบบสมัยใหม่อยู่ชุดหนึ่ง พร้อมด้วยโต๊ะกลางตัวเตี้ยๆ ชิดผนัง มีตู้ไม้ดำบานประตูกระจกอยู่สองตู้ มองเห็นหนังสือปกหุ้มหนังเดินทองวาวเรียงรายอยู่เกือบเต็ม แต่ห้องนั้นก็ดูสวยงามด้วยดอกไม้สีสวยสดในแจกันมุมห้อง...ดอกไม้ธรรมดาๆ จากตลาดนี้เอง แต่ว่าปักสีสลับกันอย่างเข้าที่ นอกจากนี้ยังมีตุ๊กตากระเบื้องตัวเล็กตัวน้อยวางอยู่หลังตู้มีภาพวาดสีน้ำมันรูปทิวทัศน์อยู่สองสามรูปบนผนัง และม่านบังตาสีขาวสะอาดฉลุลายซึ่งอยู่ตามหน้าต่าง เพิ่มความสะอาดแก่ห้องนั้นได้มาก

“ยายเสม” ทับทิมกระซิบเรียก “ห้องนี้ไม่เห็นมีของอะไรเลย ทำขนมกันที่ไหนล่ะ”

“ทับทิม มาทางนี้” เสียงมดแมลงแมลงเรียกมาจากอีกห้องหนึ่ง เห็นร่างเธอไวๆ อยู่ตรงประตูบานที่เปิดต่อเข้าไปในอีกห้อง

เมื่อก้าวผ่านห้องแรกไปถึงห้องที่สอง ทับทิมสังเกตเห็นว่าเป็นห้องกิ่งกระเบียง เพราะผาด้านหนึ่งโล่งตลอดกันด้วยลูกกรงไม้เพียงครึ่งเอว แต่ว่าด้านบนใช้มู่ลี่ ม้วนลงมาบังแดดส่องอีกทีหนึ่ง มองดูมิติชัดเจนพอสมควร

โต๊ะรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าตัวใหญ่ตั้งอยู่ด้านที่พื้นแสงแดดส่อง ชิดผนังอีกด้านหนึ่งมีอ่างล้างมือทำด้วยกระเบื้องสีขาว ก๊อกน้ำทองเหลืองเป็นเงาวับ โต๊ะเตี้ยแคเอวต่อยาวไปตามผนังติดกับอ่างล้างมือ ด้านล่างทำบานประตูปิดจึงมองดูเหมือนตู้เตี้ยขนาดยาว ด้านบนใช้เป็นทึบวางของใช้ต่างๆ ในครัว

เตาอบของมาดมัวแชลวางอยู่บนเตาอังโล่ธรรมดาดังในครัวไทยทั่วไป แต่ว่าตัวเตาอบนั้นมาจากเมืองนอก มาดมัวแชลบอกว่าสั่งมาจากเมืองสิงคโปร์ ซึ่งอยู่ที่ไหนทับทิมไม่รู้เหมือนกัน

ตัวเตาอบทำด้วยเหล็กสีดำมัน มีประตูเปิดได้จากด้านหน้า มองดูคล้ายหีบเหล็กสี่เหลี่ยมผืนผ้าใบย่อมๆ ไม่มีลวดลายอย่างใดทั้งสิ้น มองดูไม่ใช่ของแปลกหรือน่าสนใจที่ตรงไหน จนกระทั่งเด็กหญิงยืนมองด้วยความพิศหวังอยู่คราмок

“นี่เตาอบหรือคะ” หล่อนถามออกไปเพื่อให้แน่ใจ

“ใช่จ๊ะ” มาดมัวแชลตอบยิ้มๆ

เธอเปิดประตูเตาอบให้เห็นภายใน ทับทิมก็ชะโงกหน้าเข้าไปมองจนจุกเกือบจะชนประตู มีนางเสมคุยกะเซะเง้อมองอยู่ข้างหลังด้วยความอยากรู้อยากเห็นไม่แพ้กัน

“ไม่เห็นมีอะไร” เด็กหญิงพึมพำ ออกพิศหวังนิดๆ

ภายในว่างเปล่า เว้นแต่มีตะแกรงเหล็กวางเอาไว้คล้ายกับจะใช้ปิ้งปลา พื้นล่างของเตาอบไม่ได้เป็นแผ่นเหล็กทึบอย่างที่คิดไว้แต่แรก แต่ว่าจะเป็นวงกลมใหญ่ขนาดเท่าจานลอดได้สบายๆ

“ทำไมถึงเป็นโพรงคะ มาดมัวแชล” ทับทิมพยักหน้าไปที่วงกลมนั้น ไม่กล้าชี้มือเพราะถือว่าเป็นกิริยาไม่สุภาพ

“เพราะเมื่อติดเตาถ่านแล้ว ความร้อนจากเตาไฟจะขึ้นมาทางนี้ อบให้ขนมสุก” มาดมัวแชลตอบ เธออธิบายซ้ำๆ ด้วยภาษาง่ายๆ เพราะเกรงว่าทับทิมจะ

ไม่เข้าใจ “เตาอบนื้อบขนมปัง ขนมพาย ขนมเค้กได้ทุกอย่าง วันนี้เราลองทำขนมง่าย ๆ กันดูก่อนนะจ๊ะ ทับทิม”

การเรียนวิชาทำขนมก้าวหน้าไปอย่างน่าพึงพอใจ เพราะถึงแม้ทับทิมไม่เคยเอาใจใส่เรื่องการเย้าการเรื่อนัก แต่เมื่อลงมือทำจริง ๆ แล้วก็พอทำได้ เนื่องจากเป็นคนหัวไวพอสมควร และเอาจริงเอาจังกับงานที่ทำ

ความกระตือรือร้นของทับทิมอยู่ที่การได้อยู่ใกล้ชิดกับครูหม่อมผู้ใจดี นอกจากนี้ก็ยังได้รับการต้อนรับอย่างดีจากบิดามารดาของมาดามว์แซลซึ่งเป็นชาวยุโรปวัยกลางคนด้วยกันทั้งคู่ ชาวต่างชาติพวกนี้แม้ว่ามีความคิดอ่านและขนบธรรมเนียมประเพณีแตกต่างไปจากคนไทย แต่ก็มีสิ่งหนึ่งที่ก่อให้เกิดความผูกพันได้มาก คือความโอปออ่อนอารีต่อเพื่อนมนุษย์ ตามแบบของผู้อุทิศตนเองเพื่อศาสนาโดยตลอด

ผู้ที่วิตกกังวลกับความใกล้ชิดนี้มีอยู่คนเดียว คือคุณย่าของทับทิม

ท่านไม่เห็นด้วยกับการที่หลานสาวไปคลุกคลีสนิทสนมกับฝรั่งมังค่า แม้ว่าท่านไม่ขัดข้องในการส่งหล่อนไปเรียนในโรงเรียนฝรั่งก็ตาม

“เรื่องเรียนมันก็เรื่องหนึ่ง” ท่านให้เหตุผลกับคุณยี่สุ่น เป็นเชิงปรับทุกข์กลายๆ “เจ้าคุณท่านว่าลูกผู้หญิงสมัยนี้ควรมิวิชาติดตัว มีก็มี แม่ไม่ค้าน แต่แม่ทับทิมซักรจะไปคลุกคลีตีโมงมากเข้าทุกที แม่เป็นห่วง”

“คุณแม่เป็นห่วงว่าแม่หนูจะไปเข้ารีตนับถือศาสนาคริสต์นะหรือเจ้าคะ” คุณยี่สุ่นถาม

“ก็จะเรื่องอะไรเสียอีก” คุณย่าว่า “แม่ไม่ได้ว่าศาสนาอื่นไม่ดี แต่แม่ทับทิมนับถือพุทธละก็เหมาะกับนิสัยที่สุด เพราะพระพุทธรเจ้าท่านสอนให้เย็นสอนให้ดับกิเลสจนถึงขั้นสูญ แม่ทับทิมเป็นคนใจร้อน หัวแข็ง ถ้าไม่มีธรรมเหนี่ยวรั้งให้เยือกเย็น โตขึ้นจะลำบาก”

คุณยี่สุ่นพลอยเดือดร้อนไปด้วย

“เอ เห็นจะต้องคาดคั้นให้แม่หนูแกรับปากเสียดีไหมคะ ว่าจะไม่ทำอย่างนั้น เรียนก็เรียนไป แต่อย่าไปเข้ารีต”

“คนอย่างแม่ทับทิมบังคับเขาไม่ได้หรอก” คุณย่าพูดถึงนิสัยหลานสาว

ราวกับตาเห็น “ยิ่งห้ามก็เหมือนยิ่งยุ มีทางเดียวคือต้องให้เลื่อมใสศานาพุทธ เอาไว้มากๆ แม่จะให้นางเสมปลูกขึ้นในบาตรกับแม่ทุกวัน เวลาไปวัดก็ตามเจ้าคุณไป ขอให้แม่ยี่สุนกวดขันด้วย เรื่องสวดมนต์ให้พระองค์ยาได้ขาด”

“คะ คุณแม่” คุณยี่สุนรับคำอย่างเต็มใจ “เวลาลูกไปวัดจะเอาแม่หนูติดหน้าตามหลังไปด้วย หัดให้รู้จักทำบุญทำทานจนเป็นนิสัย”

ถึงแม้ว่าคุณย่ามีสายตาศากาพิการ ข้อนี้ไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อศรัทธาเต็มเปี่ยมในพระรัตนตรัย ทุกเช้ามีผู้คนในบ้านจะจัดอาหารคาวหวานจำนวนเกือบห้าสิบชุด ห่อไว้เป็นห่อๆ อย่างเรียบร้อย แยกใส่ถาดทองเหลืองใบใหญ่สองใบ พร้อมกับขันเงินใบมโหฬารบรรจุข้าวสวยหุงใหม่ๆ ควันยังกรุ่น แล้วคนใดคนหนึ่งก็จะจูงคุณย่าไปนั่งรอที่บันไดทำน้าเพื่อใส่บาตรพระสงฆ์ทั้งหมดในวัดทองนพคุณ ซึ่งจะพายุเรือมารับบิณฑบาตที่บ้านเจ้าคุณทหารเป็นประจำ

เนื่องจากคุณย่าใส่บาตรที่ทำน้าแห่งนี้มาหลายปีแล้ว ท่านจึงเคยชินจนคลำทางได้แม่นยำไม่มีผิดพลาด แทบจะไม่ต้องอาศัยคนจูงเสียด้วยซ้ำ

อาหารคาวหวานแยกกันคนละถาด ช่วยให้คุณย่าหยิบง่ายและสะดวก จะลำบากนิดหน่อยก็เฉพาะตอนตักข้าวจากขันใส่ลงไปในบาตร แต่คุณย่าก็สามารถทำได้อย่างเรียบร้อย มีคนช่วยนิดหน่อยเท่านั้นเอง ท่านไม่เคยทำข้าวหกเลย

เมื่อยังเล็กๆ ทับทิมตามคุณย่ามาใส่บาตรบ้างไม่ได้ตามมาบ้าง แล้วแต่ว่าวันไหนจะตื่นเช้าหรือไม่ แต่หลังจากหล่อนไปเรียนทำขนมกับมาดามวแซล คุณย่าจะกวดขันให้นางเสมมาปลูกหล่อนลงไปในบาตรที่ทำน้าทุกเช้า

หลังจากใส่บาตรแล้ว ทับทิมยังคงนั่งอยู่ที่ทำน้าอีกพักหนึ่ง เพื่อโปรยข้าวสุกที่เหลือติดกันขันให้ปลากิน

เรื่องนี้เป็นเรื่องน่าสนุกไม่น้อย แสงทองยามเช้าส่องลงไปใต้น้ำคลองเป็นสีน้ำตาลสว่างใส...ยิ่งบริเวณผิวบนใกล้บันไดทำน้ายิ่งใสจนเห็นปลาตัวโตๆ มาลอยคอ อ้าปากกว้างคอยสูบข้าวสุกที่โปรยลงไปให้มัน พอกินแล้วมันก็ดำลงไปตามเดิมจนน้ำผุดกระเพื่อมเป็นวง เห็นตัวมันโผล่ครีบกางไวๆ ก่อนจะหายลงไปในน้ำสีคล้ำส่วนลึก

บริเวณริมตลิ่งเป็นดินโคลนเหลวๆ มีตะไคร่น้ำเกาะเป็นปุยสีเขียวอยู่ใน

พื้นน้ำตรงที่แดดส่องลงไปถึง ทับทิมมองเห็นปูสีดาคลานงุ่มง่ามอยู่บางครั้ง บางคราว บางทีก็มีเต่าตัวเล็ก ๆ ซึ่งไม่มีใครสนใจจะจับ วายน้ำตะเกียกตะกาย เล็มกินพีชในน้ำอยู่แถวนั้น

สัตว์ที่ทับทิมชอบนั่งดูเล่นเพลินๆโดยไม่เบื่อหน่าย เพราะหน้าตามันตลกมากในความรู้สึกของหล่อน คือปลาตีนตาโปนๆ มีขาหน้าแต่ว่าท่อนหางเป็นปลาลักษณะคล้ายครึ่งกบครึ่งปลา โตดัดยืนอยู่เป็นร้อยๆตัวในพื้นโคลนริมตลิ่ง

ธรรมชาติเหล่านี้มีให้เห็นทุกวัน จนทับทิมรู้สึกว่าเหมือนเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตหล่อนเอง

หล่อนไม่เคยนึกเลยว่าทุกสิ่งจะต้องเปลี่ยนแปลง...นึกไม่ออกจริง ๆ ว่าความเปลี่ยนแปลงในชีวิตอันสุขสงบบริมคลองนี้จะเป็นไปได้อย่างไร

ทุกเช้า แสงเงินแสงทองฉายเข้ามาถึงที่นอน พร้อมกับเสียงนางเสมอปลุกหล่อนให้ลงไปในส้วบตร หลังจากไปรยข้าวให้ปลากินแล้วก็ไปกวรดน้ำอุทิศส่วนกุศลให้บรรพบุรุษ ก่อนจะอาบน้ำกินข้าวแต่งตัวไปโรงเรียน กลับจากโรงเรียนก็ท่องหนังสือ หรือหัดปอกผลไม้แบบง่ายๆกับนางเสมอ ตกดึกก็ฟังเสียงสเปร์ติดรองเท้าของคุณปู่ดังกรัง...กรัง...ผ่านหน้าต่างไป ก่อนจะม่อยหลับไปในที่สุด

แล้วสัปดาห์ละหนึ่งวันก็ไปเรียนทำขนมกับมาดามวแซล

ปีนั้นเป็นปีแห่งความสุขของทับทิม

ไม่มีวีแววอย่างใดที่จะเตือนเด็กหญิงให้รู้ว่า ความสุขที่หล่อนได้รับอันเป็นส่วนกระเจริดส่วนหนึ่งของความผาสุกแห่งปวงราษฎรสยามในปีสุดท้ายแห่งแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น เปรียบได้กับแสงเทียนที่ลุกสว่างโพล่งขึ้นเป็นครั้งสุดท้าย ก่อนจะหมดเชื้อไฟแล้วดับวูบลงในที่มืด

สัญญาณแห่งความวิปโยคหลายต่อหลายครั้งในชีวิตของทับทิมเป็นเช่นเดียวกับความวิปโยคแสนสาหัสของราษฎรสยามตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๘ จนถึง พ.ศ. ๒๔๙๐ เริ่มฉายเงารายขึ้นเป็นครั้งแรกตอนปลายปี พ.ศ. ๒๔๖๘ นี้เอง

เมื่อวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๘ เวลา ๑.๔๕ น. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคต หลังจากพระประสูติกาลของพระราชธิดา คือสมเด็จพระเจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดาฯ เมื่อวันที่ ๒๔ เดือนเดียวกันนั่นเอง